

Sukob percepcija?

Bezbednost na jugu Srbije

Marija Marović

Filip Ejduš

Ivan Kostić

Grupa autora

Izdavači

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji
Čakorska 1
Beograd

Balkanski centar za Bliski istok
Ul. Sanje Živanović 16
Beograd

Dizajn
comma | communications design

Napomena:

Stavovi izrečeni u knjizi pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Misije OEBS u Srbiji i Švedske agencije za međunarodnu razvojnu saradnju.

Balkanski centar za Bliski istok sproveo je ovo istraživanje u periodu od Jula do Novembra 2012. godine uz podršku Misije OEBS u Srbiji, u okviru projekta *Konsolidovanje procesa demokratizacije u sektoru bezbednosti u Republici Srbiji*, koji je finansijski podržala Švedska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju.

Sadržaj

Uvod.....	5
1. Pregled literature i istraživački problem.....	7
2. Analitički okvir i metodologija istraživanja	11
3. Političko-bezbednosni kontekst.....	15
4. Državni diskurs o bezbednosti na jugu Srbije.....	19
5. Bezbednosni diskurs lokalne zajednice na jugu Srbije.....	27
6. Zaključak.....	37
7. Preporuke	39
Bibliografija	43
Anex A.....	47
Anex B.....	49
Anex C.....	51

Uvod

Nakon što je 5. oktobra 2000. godine srušen režim Slobodana Miloševića, u Srbiji je otpočeo proces demokratske tranzicije. Međutim, tek što su bile uspostavljene, nove demokratske vlasti su stavljene pred svoj prvi test. Iako su prvi sukobi zabeleženi još krajem 1999. kriza je dostigla vrhunac novembra 2000. kada se u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa rasplamsala oružana pobuna Albanaca.¹ Posle decenije osujećenih pokušaja da se slični izazovi reše nasilnim putem i bez saglasnosti međunarodne zajednice, demokratska Srbija je ovog puta po svemu sudeći izvukla pouke. U martu 2001. godine, uz snažno diplomatsko posredovanje međunarodne zajednice potpisan je mirovni sporazum o prekidu vatre. Njega je pratio i sveobuhvatni plan za demobilizaciju i rehabilitaciju pobunjenika, integraciju albanske zajednice u Republiku Srbiju i ekonomski razvoj juga Srbije. Više od deset godina kasnije, bezbednosna situacija na jugu Srbije, je objektivno, značajno poboljšana. Ipak, ona je uprkos napretku ostala roviša sa neugašenim potencijalom za destabilizaciju. Tokom 2012. godine došlo je do pogoršanja bezbednosne situacije budući da je posle nekoliko godina relaksacije došlo do serije uzastopnih oružanih napada na policijski punkt u selu Dobrosin. Takođe, i pored postignutih rezultata u smirivanju situacije na jugu Srbije, ovo područje se i dalje koristi kao poligon za takmičenje u iskazivanju patriotizma i nacionalnih osećanja. U albanskom selu Lučane, u opštini Bujanovac, podignut je spomenik poginulim pripadnicima srpske vojske i policije. Sa druge strane, situacija se zaoštila nakon podizanja spomenika poginulim albanskim borcima Oslobođilačke vojske Preševa, Medveđe i Bujanovca u Preševu u novembru 2012.

Kako bezbednosnu situaciju na jugu Srbije vidi Beograd, a kako lokalna zajednica? Da li između države i lokalne zajednice postoji sukob percepcija ili zajednički jezik na kome je moguće graditi održivu i inkluzivnu bezbednosnu politiku Republike Srbije? Kako država i lokalna zajednica razumeju uzroke nesigurnosti na jugu Srbije? Šta je moguće uraditi kako bi javne politike u opštinama Preševo, Medveđa i Bujanovac doprinele unapređenju kako državne tako i ljudske bezbednosti u okvirima demokratske vladavine? Namera ovog istraživanja jeste da ponudi odgovore na ova pitanja upoređivanjem državne percepcije bezbednosti na jugu Srbije sa načinom na koji bezbednost vidi i shvata lokalna zajednica.

U radu se najpre iznosi sažet prikaz postojeće literature, razmatra se istraživački problem i iznose glavni nalazi istraživanja. Zatim se u drugom delu predstavlja analitički okvir i metodološki pristup istraživanja. Treći deo je posvećen političko-bezbednosnom kontekstu

---

¹ U nastavku teksta termin jug Srbije biće upotrebljavan da označi opštine Preševo, Medveđa i Bujanovac.

istraživanja. U četvrtom delu se predstavlja bezbednosna percepcija države. Peti deo je posvećen bezbednosnoj percepciji lokalne zajednice. U šestom delu razmatraju se sličnosti i razlike u bezbednosnoj percepciji države i lokalne zajednice i iznose preporuke za unapređenje bezbednosne politike Republike Srbije prema jugu Srbije.

1. Pregled literature i istraživački problem

Problemi na jugu Srbije, koji su eskalirali izbijanjem oružanog sukoba 2000. godine, tradicionalno privlače veliku pažnju javnosti. O tome svedoči veliki broj priloga na ovu temu u domaćim elektronskim i štampanim medijima.² Međutim, domaća akademska javnost je za jug Srbije do sada bila gotovo potpuno nezainteresovana.³ Izuzetak čini nekoliko studija koje su objavljene u naučnim publikacijama kao i manji broj studija koje su izrađene u okviru nevladinog sektora ili međunarodnih organizacija. Za razliku od toga, međunarodna produkcija akademskih radova i političkih analiza na temu juga Srbije je nešto veća, mada i dalje prilično zaostaje za literaturom koja se tiče Kosova. Većina kako domaćih tako i međunarodnih radova uopšteno analizira političko-bezbednosnu situaciju na jugu Srbije⁴ i mogućnost preliivanja sukoba sa Kosova.⁵ Ostali izveštaji se koncentrišu na pojedine teme poput kršenja ljudskih prava,⁶ visokog obrazovanja,⁷ multietničke policije,⁸ decentralizacije i zaštite manjina,⁹ demografije,¹⁰ prekograničnih sporova,¹¹ međuetničkih odnosa,¹² integracije,¹³ ili ekonomskih izazova.¹⁴ Većina ovih radova analizira državnu politiku i usmerena je na perspektivu elita, dok samo tri studije analiziraju percepcije lokalnog stanovništva.¹⁵ Osim toga, nijedna od pomenutih studija se ne bavi isključivo bezbednosnim percepcijama. Namera ovog rada jeste da popuni upravo ovu prazninu u postojećoj literaturi time što će uporediti državnu percepciju bezbednosti o jugu Srbije sa percepcijom lokalne zajednice.

Cilj ovog istraživanja jeste da se ustanovi stepen konvergentnosti između načina na koji se jug Srbije tretira u zvaničnom bezbednosnom diskursu, s jedne strane, i unutar diskursa

2 Ovaj broj doduše opada svake godine. Prema bazi medijskog arhiva Ebart broj priloga u štampanim medijima u kojima se pominje jug Srbije je sledeći: 2003.– 881; 2004.– 525; 2005. – 737; 2006–902; 2007. – 706; 2008. – 542; 2009. – 559; 2010. – 423; 2011. – 353; 2012. (oktobar) – 235.

3 U Narodnoj Biblioteci Srbije, u kojoj se deponuju sva izdanja objavljena u Srbiji, broj bibliografskih jedinica sa ključnom rečju jug Srbije je sledeći: 2000. – 0; 2002. – 0; 2003. – 1; 2004. – 0; 2005. – 0; 2006. –1; 2007. –1; 2008. – 0; 2009. – 0; 2010 – 0; 2011 – 2; 2012. – 0.

4 ICG 2003, 2006, 2007, 2010; Ross 2009; Thorogood 2006.

5 Liotta, 2003.

6 Fond za humanitarno pravo 2003.

7 Ivosevic i Luković, 2010.

8 Štodiek and Zellner, 2010, Popović, 2007.

9 Huszka, 2007.

10 Raduški, 2008.

11 Brozović, 2012.

12 Bačević *et. al.*, 2011.

13 Centar za praktičnu politiku, 2011.

14 Marinković i Vuković, 2007.

15 Bačević *et. al.*, 2011, Brozović 2011, Milosavljević *et al.* 2011. Nijedna od ove tri studije se nije bavila isključivo bezbednosnom percepcijom već daleko širim krugom tema. Međutim, iz sve tri je moguće zaključiti to da lokalne zajednice u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa kao ključne bezbednosne opasnosti vide preveliko prisustvo bezbednosnih snaga Republike Srbije (posebno jedinica žandarmerije) kao i ekonomske probleme poput siromaštva i nezaposlenosti

lokalne zajednice, sa druge strane. Ključno istraživačko pitanje ovog rada glasi: da li se, kako i zbog čega razlikuju državna i lokalna percepcija bezbednosti? Cilj ovog istraživanja nije samo da identifikuje, opiše, objasni i razume eventualno razilaženje u bezbednosnoj percepciji između države i lokalne zajednice već i da ponudi predloge praktične politike kojim bi ove razlike mogle biti umanjene.

Ovo pitanje je važno iz nekoliko razloga. Prvo, politička bezbednost svake države počiva na sociopolitičkoj koheziji kao i na sposobnosti države da pruži javna dobra svim svojim građanima, uključujući tu i bezbednost. Socijalno-političku koheziju je teško unaprediti, a javna dobra gotovo nemoguće pružiti ukoliko država vidi probleme na jedan način, a njeni građani na drugi. Državna bezbednosna politika prema jugu Srbije biće legitimna i plodotvorna u onoj meri u kojoj uvažava zabrinutost lokalnog stanovništva uključujući tu sve etničke zajednice koje žive na ovom području.

Drugo, ljudsku bezbednost i bezbednost u lokalnoj zajednici je nemoguće postići bez oslanjanja na državu. Iako su nevladine organizacije, privreda i međunarodna zajednica veoma važni faktori u povećanju ljudske bezbednosti, država je ipak ključni garant bezbednosti svog stanovništva. Stoga je u interesu lokalne zajednice da njihove brige i strahovi postanu integralni deo državne percepcije i osnov za krojenje državnih bezbednosnih politika. Treće i konačno, ovo pitanje je važno i za međunarodnu zajednicu. Od završetka oružanih sukoba na zapadnom Balkanu 2001. godine, uloženo je mnogo truda i sredstava u izgradnju mira u regionu. Zbog velikog vojnog i političkog prisustva međunarodne zajednice, danas je teško zamisliti obnavljanje oružanih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije. Međutim, mir neće biti održiv, a zapadni Balkan neće prestati da predstavlja izvor nestabilnosti za ostatak Evrope, dokle god su države iznutra oslabljene niskim nivoom sociopolitičke kohezije. Države koje nisu u stanju da pruže bezbednost kao javno dobro svim svojim građanima predstavljaju slabe države.

Snaga države

Unutrašnja snaga države se ogleda u nivou njene socijalno-političke kohezije kao i u njenoj sposobnosti da sopstvenim građanima ponudi javna dobra. Prema snazi moguće je razlikovati *snažne*, *slabe*, *neuspelne* i *urušene* države. *Snažne* države su one u kojima postoji visok nivo identifikacije građana sa političkim ustanovama koje su u potpunosti sposobne da ponude javna dobra. *Slabe* države su one koje zbog nestabilne ekonomske ili političke situacije nisu u mogućnosti svim građanima da pruže javna dobra koje zauzvrat, dovode u pitanje njen legitimitet uglavnom na delu njene teritorije. U *neuspelim* državama, vlast nije u stanju da pruži osnovna javna dobra, a posebno bezbednost, većini svojih građana. Konačno, *urušene* države su one koje postoje samo formalno kroz spoljno priznanje dok unutar njih vladaju haos i bezakonje. Snagu države treba razlikovati od moći države koja se ogleda u njenim materijalnim, pre svega vojnim sposobnostima. Države mogu biti veoma moćne ali iznutra slabe i obrnuto – postoji mnogo država koje su iznutra veoma snažne ali ne i moćne.¹⁶

---

16 Više o ovome pogledati u Ejodus, 2012.

Osnovni nalaz ovog istraživanja jeste da postoji uzajamno približavanje (konvergencija) državnog i lokalnog diskursa o bezbednosti kada je reč o ekonomskoj prirodi uzroka nebezbednosti na teritoriji juga Srbije. I „država” i lokalna zajednica kao fundamentalne uzroke bezbednosnih pretnji vide siromaštvo, nerazvijenost i nezaposlenost. Što se tiče percepcije pretnji i instrumenata bezbednosne politike, država i lokalno stanovništvo imaju delimično slične (konvergentne), a delimično suprotne predstave. Prvo, obe strane vide na sličan način „meke” bezbednosne pretnje poput organizovanog kriminala, narkomanije i korupcije. Međutim, njihovo opažanje se razlikuje po pitanju „tvrdih” bezbednosnih pretnji. Dok država i dalje opaža ovo područje kao prostor na kome je izražena opasnost od terorizma i potencijalne oružane pobune, lokalno stanovništvo uglavnom smatra da su ove pretnje stvar prošlosti. Drugo, kada je reč o instrumentima bezbednosne politike, i država i lokalna zajednica smatraju da one politike koje utiču pozitivno na ekonomski i sociopolitički razvoj doprinose bezbednosnoj stabilizaciji ovog regiona. Ipak, njihova percepcija se razilazi kada je reč o militarizaciji regiona. Država polazi od pretpostavke da je veliko prisustvo vojske i žandarmerije na teritoriji juga Srbije preduslov očuvanja bezbednosti pa tako i ekonomskog razvoja. Nasuprot tome, lokalna zajednica, a naročito njen albanski deo, smatra da preterana militarizacija područja negativno utiče na ekonomski oporavak, a posledično i na bezbednost.

2. Analitički okvir i metodologija istraživanja

Bezbednost u najopštijem smislu predstavlja odsustvo pretnji po usvojene vrednosti. Prema Arnoldu Wolfersu „bezbednost u objektivnom smislu, meri odsustvo pretnji po usvojene vrednosti, dok u subjektivnom značenju ona predstavlja odsustvo straha da će date vrednosti biti ugrožene”.¹⁷ Pored objektivne i subjektivne moguće je razmatrati i intersubjektivnu dimenziju koja se odnosi na zajedničke predstave o bezbednosti koje jedna grupa pojedinaca ili institucija deli. U ovom radu biće analizirane upravo intersubjektivne predstave koje o bezbednosti na jugu Srbije imaju državni službenici sa jedne i predstavnici lokalne zajednice sa druge strane. Dakle, predmet ovog razmatranja neće biti utvrđivanje objektivnog stanja bezbednosti na jugu Srbije kao ni subjektivne percepcije određenih pojedinaca već intersubjektivnog doživljaja bezbednosti.

Zbog čega je istraživanje intersubjektivnog opažanja bezbednosti važno? Prvo, povećanje objektivne bezbednosti ne mora da bude praćeno povećanjem intersubjektivnog doživljaja bezbednosti. Na primer, uprkos svim parametrima o drastičnom padu nivoa nasilja kako između tako i unutar država na globalnom nivou, ovaj razvoj ne prati obavezno i drastično povećanje intersubjektivnog doživljaja bezbednosti. Drugo, intersubjektivni osećaj bezbednosti se može povećati zbog svesti o preduzetim bezbednim merama, uprkos njihovoj neučinkovitosti.¹⁸ Konačno, intersubjektivni doživljaj (ne)bezbednosti je sastavni i neodvojivi deo kako subjektivnog opažanja određenih pojedinaca tako i „objektivne” bezbednosne situacije. Zajednice zbog umišljenog ili stvarnog doživljaja ugroženosti mogu posegnuti za merama koje postaju sastavni deo objektivne bezbednosne situacije. Zbog svega toga istraživanje intersubjektivnih predstava o bezbednosti predstavlja samo za sebe relevantan istraživački poduhvat. Sada nakon što je određen pojam bezbednosti koji će biti korišćen u ovom radu, potrebno je napraviti razliku između nacionalne i ljudske bezbednosti.

Nacionalna bezbednost predstavlja odsustvo pretnji po vitalne državne vrednosti. Iako se države u velikoj meri razlikuju po pitanju vrednosti koje neguju, prema Vojinu Dimitrijeviću postoji nekoliko univerzalnih vrednosti koje su zajedničke svim državama kada je reč o nacionalnoj bezbednosti. To su opstanak, teritorijalni integritet, politička samostalnost i kvalitet života.¹⁹ Sve do okončanja hladnog rata, dominantan način razmišljanja i praktikovanja bezbednosti odvijao se u okvirima koncepta nacionalne bezbednosti. Tokom devedesetih godina prošlog veka, OUN je predložila sledeće:

---

17 Wolfers, 1954, 485.

18 Schneier, 2003.

19 Dimitrijević, 1973, 20.

Koncept bezbednosti mora biti promenjen, tako što će umesto na nacionalnu bezbednost veći naglasak biti stavljen na bezbednost ljudi, tako što će umesto na bezbednost koja je ostvarena naoružanjem akcentat biti pomeren ka bezbednosti koja je ostvarena ljudskim razvojem, odnosno tako što će umesto teritorijalne bezbednosti akcentat biti stavljen na bezbednost hrane, zaposlenja i životne sredine.²⁰

Na tragu ovih preporuka, tokom narednih godina, u okviru međunarodne zajednice kao i u okviru određenih akademskih krugova, razvijen je koncept „ljudske bezbednosti”.²¹ Ovaj koncept u svom središtu kao referentni objekt bezbednosti nema državu već pojedinca i njegove potrebe.²² Prema opšte uvreženom mišljenju, države su tradicionalno zainteresovane pre svega da zaštite nacionalnu bezbednost dok su lokalne zajednice, posebno u multietničkim sredinama, pre svega orijentisane na zaštitu zajednice i pojedinca. Cilj ovog istraživanja jeste da empirijski ustanovi da li je to i u kolikoj meri zaista tako na primeru juga Srbije. Time će biti stvoreno politički relevantno znanje koje će biti direktno u funkciji povećanja sociopolitičke kohezije u Republici Srbiji kao i efikasnijeg i efektivnijeg pružanja ljudske i državne bezbednosti u okvirima demokratske vladavine. Iz istraživanja će proisteći niz preporuka o tome kako je moguće doprineti prevazilaženju razlika (divergencija) između aktuelne bezbednosne politike Republike Srbije, sa jedne, i potreba i percepcija lokalnog stanovništva na jugu Srbije, sa druge strane.

Istraživanje je obavljeno u dve faze. U prvoj fazi je pregledana akademska literatura o ovoj temi, kao i ostali primarni i sekundarni izvori sa ciljem apstrahovanja bezbednosne percepcije kako države tako i lokalne zajednice na jugu Srbije. U cilju identifikovanja državne percepcije bezbednosti na jugu Srbije analizirani su strateški dokumenti Vlade Republike Srbije, politike državnih organa koji se bave ovim područjem, izjave vojnih, policijskih i civilnih zvaničnika kao i rasprave u Narodnoj skupštini Republike Srbije (NSRS). Analizirana su sledeća dokumenta: Bela knjiga odbrane, Strategija nacionalne bezbednosti (SNB), Strategija odbrane, Strategija razvoja MUP-a, Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala, Strategija za borbu protiv droga kao i Strategija dugoročnog ekonomskog razvoja juga Srbije – opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa. Osim toga, razmatran je institucionalni razvoj, kao i politika koju je Republika Srbija vodila prema jugu Srbije u protekloj deceniji. Konačno, analizi su podvrgnute i medijske izjave predstavnika državnih organa kao i transkripti sa sednica NSRS za period od 2000. do 2012. godine.²³ Kada je u pitanju bezbednosna percepcija lokalne zajednice, analizirana su izlaganja (diskurs) političkih predstavnika pomenute tri opštine, istraživanja javnog mnjenja kao i akademske studije koje su direktno ili indirektno izučavale ovaj problem.

Druga faza istraživanja obuhvatila je kvalitativno empirijsko istraživanje. Državna percepcija bezbednosnog okruženja na jugu Srbije ispitana je kroz 11 intervjua koji su tokom oktobra i novembra 2012. godine obavljani sa predstavnicima Ministarstva unutrašnjih poslova, Koordinacionog tela Vlade Srbije za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa (u nastavku Koordinaciono telo), kancelarije ombudsmana i Ministarstva odbrane. Kada je reč o

---

20 UNDP, 1993.

21 MacFarlane and Khong, 2006.

22 Paris, 2001.

23 Obuhvaćeni transkripti su dostupni na uvid javnosti u elektronskom formatu u obliku knjiga koje zajedno sadrže skoro 100.000 stranica teksta.

percepciji lokalnog stanovništva, ona je izučavana kroz kombinaciju grupnih i individualnih intervjua. Najpre su tokom avgusta 2012. realizovane dve fokus grupe, jedna u Bujanovcu u kojoj su učestvovali građani-ke Bujanovca i Preševa, i druga u Medveđi gde su učesnici bili samo iz ove opštine. Svaka fokus grupa je imala po 11 sagovornika koji su bili odabrani tako da etnički i rodno predstavljaju strukturu lokalnog stanovništva. Nakon toga, realizovano je 13 intervjua sa predstavnicima političkih stranaka, medija i NVO u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa tokom septembra.

3. Političko-bezbednosni kontekst

Nakon što se rat na Kosovu završio 1999. godine, sukobi niskog intenziteta su se prelili na teritoriju opština Preševo, Bujanovac i Medveđa. Nakon kratkotrajnog zatišja, Albanci sa juga Srbije ponovo aktuelizuju svoju nameru da se tzv. Preševska dolina pripoji Kosovu koju su prvi put izneli na nezvaničnom referendumu održanom 1992. godine.²⁴

Geografski položaj

Opštine Medveđa, Preševo i Bujanovac nalaze se na jugu Republike Srbije, uz administrativnu liniju sa Kosovom. Dok se opština Medveđa (524 km²) nalazi u Jablaničkom okrugu, opštine Preševo (264 km²) i Bujanovac (461 km²) se nalaze unutar Pčinjskog okruga. Od ukupne teritorije Republike Srbije (bez Kosova) koja čini 77,453 km² ukupna površina ove tri opštine čini 1,6 odsto. Prema popisu stanovništva iz 2002. godine, u ove tri opštine živi ukupno 86.822 stanovnika što je činilo 1,15 posto od ukupnog stanovništva (7,498.001).²⁵ Opštine Preševo i Bujanovac su jedine dve opštine u Republici Srbiji u kojima većinsko stanovništvo čine Albanci dok u opštini Medveđa oni čine 26 odsto. Ukupno u ove tri opštine živi 57.595 stanovnika albanske nacionalnosti što je 93,5 posto od ukupnog broja (61,647 odsto) građana Republike Srbije albanske nacionalnosti prema popisu iz 2002. godine.

Po popisu stanovništva iz 2011. godine u Preševu živi 3.263, a u Bujanovcu 18.985 građana. Ovi podaci ne predstavljaju realnu demografsku sliku dveju opština, pre svega zbog toga što je popis bojkotovala albanska zajednica. Činjenica koja potvrđuje da je bojkot popisa od strane albanskog stanovništva „uspeo”, jeste da je na popisu iz 2002. godine Preševo brojalo 34.904, a Bujanovac 43.302 stanovnika, što bi značilo da je u Preševu broj stanovnika opao čak za 31.838, a u Bujanovcu za 24.760 stanovnika.²⁶

---

24 Na referendumu održanom 1. marta 1992. godine, 97% građana se izjasnilo za "političku i kulturnu autonomiju sa pravom prisjedinjenja Kosovu".

25 Stanovništvo albanske nacionalnosti je u velikom broju bojkotovalo poslednji popis obavljen 2011. godine. Zbog toga su podaci iz ovog popisa za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa neverodostojni i neće biti upotrebljavani za potrebe ovog istraživanja.

26 Republički zavod za statistiku : <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/userFiles/file/Stnovnistvo/DBR%2032272%20-%20Population%20Dashboard%20v16.swf> Pristupljeno 23.11.2012.

Kriza je dostigla vrhunac u novembru 2000. godine kada je sukob niskog intenziteta pre-
 rastao u oružanu pobunu. Koreni ovog sukoba mogu se svakako tražiti u daljoj prošlosti.
 Ipak, presudan uticaj na ovakav razvoj događaja imali su agresivna nacionalistička poli-
 tika Miloševićevog režima, brojne povrede ljudskih prava pripadnika albanske nacional-
 ne manjine tokom devedesetih godina, završetak konflikta na Kosovu NATO intervenci-
 jom kao i uspostavljanje međunarodnog protektorata u junu 1999. godine nad Kosovom.²⁷
 Nezadovoljno albansko stanovništvo je ubrzo nakon okončanja NATO intervencije, inspi-
 risano uspesima oružane borbe za samoopredeljenje pokrenulo oružanu pobunu na ju-
 gu Srbije. Prisustvo velike količine naoružanja i određenog broja iskusnih gerilaca, vetera-
 na Oslobođilačke vojske Kosova (OVK), kao i nedostatak kontrole u Kopnenoj zoni bez-
 bednosti (KZB) iz koje su pripadnici Oslobođilačke vojske Preševa, Medveđe i Bujanovac
 (OVPMB) mogli neometano da organizuju napade olakšali su realizaciju ove ideje.

Tabela 1. Stanovništvo opština Preševo, Bujanovac i Medveđa prema popisu iz 2002. godine

	Srbi	Albanci	Romi	Ukupno
Preševo	2.984 (8,55%)	31.098 (89,09%)	322 (0,92%)	34.404
Bujanovac	14.782(3,14%)	23.681 (54,69%)	3.867 (8,93%)	42.330
Medveđa	7.163 (66,57%)	2.816 (26,17%)	109 (1,0%)	10.088
Ukupno	24.929 (28,7%)	57.595 (66,3%)	4.298 (4,9%)	86.822

Pored toga, nadolazeće demokratske promene u Beogradu, koje su počele Miloševićevim
 porazom na predsedničkim izborima u septembru 2000. godine su u političkom smislu, pred-
 stavljale priliku da se albansko pitanje na jugu Srbije stavi na dnevni red pred nove vlasti.²⁸

Kopnena zona bezbednosti

Kopnena zona bezbednosti (KZB) je uspostavljena Vojno-tehničkim spora-
 zumom potpisanim između KFOR i Savezne Republike Jugoslavije (SRJ)
 9. juna 1999. godine. KZB je predstavljala 5 km duboku zonu duž admini-
 strativne granice između Kosova i SRJ. U KZB je bio dozvoljen pristup sa-
 mo lako naoružanim policijskim snagama. Sporazum o povratku jugoslo-
 venskih snaga u KZB su potpisali predstavnici Vojske Jugoslavije i KFOR-a
 u Merdaru 12. marta 2001. godine.

Kriza se zaoštrava novembra 2000. kada OVPMB intenzivira napade na bezbednosne
 snage SR Jugoslavije i Srbije. Sukob je okončan potpisivanjem dva odvojena sporazu-
 ma o prekidu vatre 12. marta 2001. godine; jednog između Srbije i predstavnika KFOR-a u

27 Dobar izvor koji pruža uvid u odnos Miloševićeve vlasti prema Albancima na jugu Srbije je izveštaj Fonda za humanitarno pravo
 „Albanci u Srbiji Preševo, Bujanovac i Medveđa” iz 2003. Na strani 12 se nalazi iscrpan pregled povreda ljudskih i manjinskih prava
 do 2000. godine.

28 Nakon što je Milošević priznao izborne rezultate posle masovnih demonstracija 5. oktobra, ujedinjena opozicija u koaliciji DOS
 (Demokratska opozicija Srbije) napravila je sa Miloševićevim snagama prelaznu republičku vladu sa rokom trajanja do parlamen-
 tar-
 nih izbora, zakazanih za 23. decembar 2000. godine. U prelaznoj vladi, DOS je preuzeo kontrolu nad Ministarstvom unutrašnjih po-
 slova. Izbori su kao što je i očekivano doneli ubedljivu pobedu DOS-a i njihovo preuzimanje vlasti na svim nivoima državne uprave.

mestu Merdare, a drugog između OVPMB i specijalnog izaslanika NATO u mestu Končulj. Održavanje sporazuma je predviđeno „Programom za mirno rešavanje krize u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa”, koji je u ime Vlade Srbije sačinio njen potpredsednik Nebojša Čović.²⁹ Ključni elementi „Čovićevog plana” bili su: raspuštanje, razoružavanje i amnestija pripadnika OVPMB; povlačenje vanredno angažovanih vojnih i policijskih snaga; povratak izbeglica; izgradnja multietničkih institucija uz poštovanje ljudskih prava i ekonomska revitalizacija područja.³⁰ Bezbednosni aspekti plana relativno brzo su implementirani što je donelo vidljive rezultate u vidu stabilizacije bezbednosnih prilika. Ipak, ostali elementi, koji se odnose na integraciju Albanaca u sve državne strukture i ekonomski razvoj ovih opština, dvanaest godina kasnije se i dalje ostvaruju sa više ili manje uspeha.³¹ Pored implementacije „Čovićevog plana” i formiranja Koordinacionog tela decembra 2000. godine, učinjeno je nekoliko pozitivnih koraka ka boljoj integraciji albanskog stanovništva poput izmena zakona o lokalnim izborima, potpisivanja principa za stvaranje multietničke policije i formiranja Nacionalnog saveta albanske nacionalne manjine.

Uprkos velikom uspehu koji je postignut u okončanju oružane pobune, ovo područje ostalo je izvor nestabilnosti o čemu govori kontinuirano prisustvo brojnih bezbednosnih snaga Republike Srbije, kao i oružani incidenti koji se od 2001. godine sporadično dešavaju.³² Incidenti uglavnom uključuju napade na snage bezbednosti vatrenim oružjem ili eksplozivnim napravama, zatim prekomernu upotrebu sile od strane Žandarmerije prilikom pretresa ili lišavanja slobode Albanaca, zaplene velikih količina naoružanja zaostalog iz vremena oružane pobune i ubistva.³³ Tokom 2002. i 2003. godine je zabeleženo više incidenata koji su pretili da prerastu u obnovljeni sukob. Od 2005. godine oružani napadi se smanjuju, a tenzije se uglavnom ispoljavaju politički. Tako je, na primer, ubistvo albanskog tinejdžera od strane pripadnika vojske Srbije u graničnom pojasu 2005. godine izazvalo masovne proteste lokalnog albanskog stanovništva, kao i hapšenje „Gnjilanske grupe” 2008. u Preševu. Na sličan način je albansko stanovništvo reagovalo kada je u jeku predizborne kampanje, u maju 2012. godine, zbog navodnih ratnih zločina počinjenih 2001. godine uhapšeno više Albanaca od kojih su neki amnestirani bivši pripadnici OVPMB.³⁴ Pored toga, lokalne albanske partije učestvuju na lokalnim izborima i učestvuju u lokalnim organima vlasti, dok je od 2007. godine u NSRS izabran jedan predstavnik Albanaca sa juga Srbije. Međutim, sa zaoštavanjem bezbednosnih prilika na severu Kosova 2011. godine došlo je do zaoštavanja političke i bezbednosne situacije i na jugu Srbije. O trenutnom stanju i nezadovoljstvu

29 Narodni poslanik iz redova SRS, Vojislav Šešelj je bio među najglasnijima u parlamentu kada je reč o kritici rada Koordinacionog tela i bezbednosnoj situaciji na jugu Srbije. „Ali tamo u Bujanovcu i Preševu, gde su ušli šiptarski teroristi, tamo ste predali i prodali teritorije i sada Čović utanačuje kako će se vlast predati šiptarskim teroristima, da to bude legalno sa aspekta našeg Ustava i našeg zakona”. Narodna skupština. 2001. Knjiga 9, 206

30 Čović 2001.

31 U cilju stabilizacije situacije formirane su jedinice multietničke policije. Pripadnici albanske zajednice su se postepeno uključivali u rad organa lokalne samouprave, Koordinacionog tela i drugih državnih organa. Njihova zastupljenost još uvek nije reprezentativna u javnim preduzećima, u kojima je zaposlen veći broj Srba u odnosu na Albance. Ekonomska situacija u ovim opštinama je i dalje veoma nepovoljna i pored značajnih finansijskih ulaganja Vlade Srbije i inostranih donatora.

32 Nezvaničan podatak je da se broj pripadnika specijalnih snaga, tj. žandarmerije, procenjuje na 500, stacioniranih u kasarnama, Brozović 2012, 18. Na osnovu analize medijskih izveštaja o oružanim incidentima i napadima na simbole države, državne institucije, lokalne lidere i građanstvo jasno se vidi da se njihov broj tokom godina smanjivao. Za razliku od 2003. i 2005. kada je broj oružanih incidenata prelazio 10, od 2008. do 2012. mediji beleže od 1 do 3 incidenta godišnje u Bujanovcu i Preševu, a za 2011. godinu ni jedan. Tokom 2012. godine, zabeležno je nekoliko oružanih napada na policijski punkt u Dobrosinu.

33 Narodni poslanik iz redova SRS Dragan Tomic u svom obraćanju Narodnoj skupštini ukazuje na „10 godina stalnog nasilja, od ubistva do iseljavanja, pretnji i ucena, i danas imamo na terenu tri opštine dole u južnoj Srbiji, Bujanovac, Preševo i Medveđu, odakle se Srbi masovno iseljavaju.” i žali se kako država nije preduzela adekvatne mere da se ono spreči i zaustavi. Narodna skupština. 2002. Knjiga 6, 72.

34 Uhapšeni Albanci su ubrzo pušteni iz pritvora, a optužnice protiv njih nisu podignute.

albanskog stanovništva najbolje svedoči usvajanje nove deklaracije svih albanskih odbornika u skupštinama opština Preševa, Bujanovca i Medveđe početkom marta 2012. godine.³⁵ U deklaraciji Albanci se žale na diskriminaciju, nesprovođenje „Čovićevog plana” u delo i neefikasnost Koordinacionog tela ali i pozivaju na potrebe lokalnog albanskog stanovništva za kulturnom, verskom i političkom autonomijom, koje su jasno izražene na referendumu iz 1992. godine. Osim toga, tokom 2012. godine došlo je i do obnavljanja oružanih napada na pripadnike bezbednosnih snaga na jugu Srbije. To se pre svega odnosi na tri oružana napada na policijski punkt u selu Dobrosin kod Bujanovca iz maja, juna i oktobra 2012. godine.³⁶ Konačno, veterani OVPMB su u centru Preševa sredinom novembra podigli spomenik palim borcima ove organizacije. Ovo je podiglo tenzije u Beogradu i pozdrivost prema Albanacima na jugu Srbije uoči obeležavanja albanskog dana državne zastave 28. novembra.

Političko-bezbednosna situacija u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa je usko povezana sa dešavanjima na Kosovu. Tako je kao odgovor na plasiranje ideje o podeli, dolazio i ponovljen zahtev od albanskih političara sa juga Srbije za razmenom teritorija.³⁷ Njihov je zahtev da se ove tri opštine ujedine sa Kosovom ukoliko se sever, pretežno naseljen srpskim stanovništvom, pripoji Srbiji.

Nerešen problem granice između Srbije i Kosova proizvodi čitav niz praktičnih problema za lokalno stanovništvo, pre svega u vezi sa slobodom kretanja.³⁸ Pored povremenih tenzija na retoričkom planu i nerešenog statusa Kosova, bezbednosnu situaciju u ove tri opštine komplikuje i njihova geografska pozicija. Kroz opštinu Preševo koja se jednim delom oslanja i na granicu sa Makedonijom prolazi i deonica koridora 10 što je čini važnim pravcem za distribuciju narkotika, trgovinu ljudima, ilegalnu migraciju i druge oblike kriminalnih aktivnosti. Ovuda prolazi i jedan krak tzv. „balkanske rute” kojom se heroin iz Avganistana kao i drugi narkotici, distribuiraju u Zapadnu Evropu.³⁹ Konačno, opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa spadaju u ekonomski najslabije razvijene delove Srbije i karakteriše ih visoka stopa nezaposlenosti. Sve ovo čini teritoriju juga Srbije u bezbednosnom pogledu veoma osetljivim područjem.

35 Ova deklaracija se zasniva na „Platformi o specijalnom statusu Preševske doline”, koju su albanski odbornici skupština Preševo, Medveđa i Bujanovac usvojili u januaru 2006. godine. Ovom platformom zahtevana je, između ostalog, decentralizacija vlasti i demilitarizacija juga Srbije. Ukoliko ovi zahtevi ne bi bili poštovani, politika albanske zajednice bi bila prilagođena rezultatima iz referenduma iz 1992. na kome su se Albanci iz Preševske doline opredelili za pripajanje Kosovu. Videti: Preševska dolina u nezavisnom Kosovu, Danas, 14. Januar 2006.

36 Za prvi i najteži napad iz maja odgovornost je preuzela albanska organizacija Pokret za oslobođenje.

37 Kada je reč o Kosovu, albanski političari se pozivaju na princip nepovredivosti granica. No, ukoliko dođe do podele Kosova, oni smatraju da bi u tom slučaju trebalo primeniti princip reciprociteta.

38 Brozović 2012.

39 Strategija za borbu protiv droga u Republici Srbiji 2009-2013, str. 2.

4. Državni diskurs o bezbednosti na jugu Srbije

Namera ovog poglavlja jeste da se iscrtaju konture državnog bezbednosnog diskursa o jugu Srbije. Centralnu osu ovog diskursa čini zajedničko razumevanje da se bezbednosna situacija značajno poboljšala u poslednjih deset godina. Ističe se da je na teritoriji opština Preševo, Bujanovac i Medveđa uspešno okončana oružana pobuna i da se broj oružanih incidenata dramatično smanjio. Ipak, ocena trenutne bezbednosne situacije u velikoj meri varira i zavisi od toga ko je iznosi i u kom kontekstu. Na nivou političkog diskursa primetna je razlika između predstavnika vlasti i opozicije. Dok ovi prvi uglavnom bezbednosnu situaciju karakterišu kao povoljnu ili u najgorem slučaju osetljivu, predstavnici opozicije, su u prošlosti često imali daleko dramatičniju predstavu.⁴⁰ Tokom intervjua, međutim, slika postaje dodatno komplikovana jer se potvrđuje staro pravilo birokratske politike da „kako razmišljaš zavisi od toga gde sediš”. Na jednom kraju spektra se nalaze ocene o „povoljnoj i stabilnoj” bezbednosnoj situaciji koje iznose predstavnici Koordinacionog tela, kao i policijskih stanica u Preševu, Bujanovcu i Medveđi. Na drugom kraju spektra su ocene o „nape-toj i nestabilnoj” situaciji koje iznose predstavnici Uprave kriminalističke policije (UKP), žandarmerije i Koordinacione uprave za KiM. Između ove dve krajnosti, nalazi se ocena predstavnika Uprave granične policije koji je bezbednosnu situaciju okarakterisao kao „kompli-kovanu”. Uprkos ovim razlikama, na osnovu analiziranog materijala, moguće je zaključiti da se u državnom diskursu jug Srbije tretira kao područje u kojem uprkos trendu smirivanja i dalje postoji potencijal za destabilizaciju. Kao ključne bezbednosne pretnje i izazovi na teritoriji opština Preševo, Bujanovac i Medveđa izdvajaju se *oružana pobuna*, *terorizam/ekstremizam* i *organizovani kriminal*. Veoma je važno istaći da se ove tri pretnje najčešće predstavljaju kao teško razdvojivi delovi jedinstvenog kompleksa problema koji proističu iz *jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova* kao i iz *ekonomske nerazvijenosti* juga Srbije.⁴¹

(1)

Republika Srbija tretira *oružanu pobunu* kao najveću potencijalnu opasnost na teritoriji juga Srbije. U svim ključnim strateškim dokumentima koji identifikuju pretnje po nacionalnu

40 Poslanici iz redova opozicionih stranaka, pre svega SRS, uglavnom su ukazivali na opasnost od „šiptarskog terorizma” i ekstremizma, i iskazivali zabrinutost zbog mogućeg separatizma i prekidanja vitalnih komunikacionih linije na jugu (Narodna skupština. 2002. *Knjiga 6*, 149-150.)

41 Redosled kojim su ovi bezbednosni izazovi, rizici i pretnje predstavljeni u ovom izveštaju, ne odgovara uvek i obavezno percepciji svih aktera u državnom sektoru bezbednosti. Naime, tokom istraživanja, još jednom je potvrđeno staro pravilo «birokratske politike» po kome svako misli na način koji proističe iz njegove odnosno njene pozicije.

bezbednost, a to su Strategija nacionalne bezbednosti, Strategija odbrane i Bela knjiga, opasnost od oružane pobune se nalazi visoko na listi pretnji nacionalnoj bezbednosti Srbije, odmah iza jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova. Istina je da se ni u jednom od ovih dokumenata ne navodi izričito da je ova opasnost najizraženija na teritorijama opština Preševo, Bujanovac i Medveđa. Takođe, oružani incidenti do kojih je dolazilo u periodu od 2001. do 2012. godine predstavnici države nisu karakterisali kao akte oružane pobune, već kao akte terorizma.⁴² Razlog za kvalifikovanje oružanih incidenata kao akata terorizma, a ne oružane pobune leži svakako u činjenici da od 2001. kada je potpisan Končuljski sporazum, nije bilo intenzivnijih i dugotrajnijih sukoba između državnih snaga bezbednosti i uniformisanih pobunjeničkih formacija. Tokom intervjua niko od sagovornika nije izričito istakao oružanu pobunu kao najizraženiju pretnju na jugu Srbije. Primera radi, Dragan Šutanovac, ministar odbrane od 2007. do 2012. godine istakao je da „mi u okviru sistema odbrane u Ministarstvu odbrane nismo videli takozvane vojne pretnje, ugrožavanja bezbednosti juga Srbije. Pa samim tim i aktivnosti Ministarstva odbrane odnosno Vojske Srbije nisu bile usmerene na sprečavanje tih pretnji već pre svega na razvoj civilno-vojnih odnosa i podizanje autoriteta i poverenja svih koji žive u tom lokalnu u odnosu na Vojsku Srbije”.⁴³

Međutim, bez obzira na sve gore navedeno, opravdano je iz nekoliko razloga pretpostaviti da se opasnost od oružane pobune i dalje tretira kao potencijalno najveća pretnja na teritoriji juga Srbije. Najpre, jedina oružana pobuna koja se od 2000. godine do danas dogodila na teritoriji Republike Srbije bila je na teritoriji ove tri opštine. Čitava politika Republike Srbije prema ovom području obeležena je sećanjem na ovaj sukob. Institucionalni okvir ove politike, a pre svega Koordinaciono telo, proisteklo je upravo iz npora da se izvrši postkonfliktna rekonstrukcija područja kao i da se spreči izbijanje novih oružanih pobuna. Na pitanje da li se upućivanje na oružanu pobunu u Strategiji nacionalne bezbednosti i Strategiji odbrane odnosi na jug Srbije Dragan Šutanovac kaže: „Strateški pristup analizira bezbednost i kroz prošlo vreme i kroz buduće vreme. Tu ne mora da postoji egzaktn pokazatelj da bi neko nešto strateški razmatrao [...] ali zasigurno su oni znali šta je tu neuralgično i verovatno ne misle da je Šumadija ta gde se očekuje oružana pobuna”.⁴⁴

Drugo, napade na ovoj teritoriji, prema percepciji državnih organa, sporadično izvode grupe koje su bile uključene u oružanu pobunu 2000. i 2001. godine, a čija je baza sada na Kosovu. Predstavnici UKP i Žandarmerije u razgovorima ističu da terorističke i separatističke grupe koje deluju sa teritorije Kosova i Makedonije imaju i dalje veliki potencijal za izazivanje regionalne nestabilnosti.⁴⁵ Treće, na teritoriji juga Srbije nalazi se pojačano prisustvo bezbednosnih snaga. Pored Bujanovca je izgrađena najveća vojna baza u Srbiji („Jug”), a uz administrativnu liniju su raspoređene i jedinice žandarmerije. Sve ovo govori u prilog tezi da čak iako se ne govori eksplicitno o opasnosti od izbijanja oružane pobune na jugu Srbije, ova zabrinutost je ugrađena u institucionalne temelje državne politike prema

42 Jedini izuzetak za to su bili predstavnici opozicionih stranaka, pre svega SRS, koji su u NSRS ove akte nazivali činom oružane pobune. Videti transkripte sa zasedanja Narodne skupštine, npr. Narodna skupština. 2001. Knjiga 9, 206; Narodna skupština. 2002. *Knjiga 6*, 149-150.

43 Intervju održan 18.9.2012.

44 Intervju održan 18.9.2012.

45 Intervjui održani 05. i 06. novembra 2012. godine

ovom području i predstavlja „pozadinsko znanje” i temelj na kome se gradi čitav niz drugih bezbednosnih pitanja i praksi.

(2)

Kao druga najveća pretnja na teritoriji juga Srbije u državnom bezbednosnom smislu figurira *terorizam/ekstremizam*. Ova pretnja je u svim strateškim dokumentima visoko rangirana, i to odmah iza oružane pobune. Isto kao i sa oružanom pobunom, u ovim dokumentima se izričito ne imenuje područje juga Srbije. Ipak, na osnovu analize medijskih izjava predstavnika državnih organa, analize skupštinskih rasprava i obavljenih intervjua jasno je da se opštine Preševo i Bujanovac smatraju za područje koje je najizloženije terorističkoj pretnji u Republici Srbiji. Predstavnici države opravdavaju prisustvo Žandarmerije u ovom području upravo zbog postojanja terorističkih pretnji. Na primer, ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić je nakon incidenata iz leta 2009. godine, kada je bačena eksplozivna naprava na zgradu u kojoj pretežno žive pripadnici vojske i policije u Preševu i napada na patrolu Žandarmerije u okolini Bujanovca, izjavio da postoji potreba za specijalnim jedinicama dok se situacija ne stabilizuje.⁴⁶ To je potvrdio i komandant Žandarmerije Bratislav Dikić koji je u avgustu 2009. rekao: „Mi ne ugrožavamo nikoga, mi brinemo o bezbednosti građana na ovom prostoru i naše prisustvo je potrebno, to govori i činjenica da je bilo terorističkih napada u proteklom periodu. Naše prisustvo potrebno je i više nego ranije”.⁴⁷

Intervjuisani pripadnici MUP-a kao nosioce terorističke pretnje na jugu Srbije vide albanske grupe koje su u čvrstoj sprezi sa organizovanim kriminalnim grupama. Prema njihovim procenama, radi se o grupama koje neometano deluju na prostoru Kosova i Makedonije i među kojima se nalaze pojedini bivši pripadnici OVK i OVPMB. Neometano delovanje im omogućava, prema rečima intervjuisanih, između ostalog i nepostojanje adekvatnih pravnih mehanizama na teritoriji Kosova. Oni smatraju da su teroristički akti koje ove grupe sprovode najčešće motivisani teritorijalnim i separatističkim pretenzijama. Pored toga, oni smatraju da deo ovih napada ima za cilj zavođenje discipline unutar albanske zajednice, kriminalne aktivnosti, kao i uticaj na političku dinamiku na jugu Srbije ili u odnosima između Beograda i Prištine. Terorističke akte u Dobrosinu tokom 2012. godine predstavnik žandarmerije vidi kao „zagrevanje” za nešto daleko ozbiljnije što se po njegovom uverenju sprema. Osim toga, predstavnici MUP-a smataju da je posebno zabrinjavajuće širenje vehabističkog pokreta na jugu Srbije koji se, prema njihovim procenama, širi iz Saudijske Arabije preko teritorije Kosova. Pripadnici MUP-a zaduženi za borbu protiv terorizma smatraju da ova pojava, gotovo nepostojeća na jugu Srbije do 1999. godine, doživljava veliku ekspanziju poslednjih godina.⁴⁸

---

46 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/104404/Dacic-razgovarao-sa-albanskim-liderima-sa-juga-Srbije/print> Pristupljeno 23.11.2012.

47 <http://www.naslovi.net/2009-08-09/rts/zandarmerija-cuva-mir-na-jugu-srbije/1272631> Pristupljeno 21.11.2012.

48 Intervjui održani u novembru 2012.

Kao treću veliku opasnost koja ugrožava nacionalnu bezbednost na teritoriji juga Srbije predstavnici države vide *organizovani kriminal*. Iako je ova pretnja u svim strateškim dokumentima uočena kao jedna od najopasnijih, ona se u ovim dokumentima ne dovodi izričito u vezu sa jugom Srbije. Međutim, unakrsno čitanje ključnih strategija jasno ukazuje da se ovo područje posmatra kao ugroženo organizovanim kriminalom. Na primer Strategija nacionalne bezbednosti navodi: „organizovani kriminal na teritoriji Republike Srbije posebno se ispoljava u oblastima nedozvoljene trgovine narkoticima, trgovine ljudima i ilegalnih migracija [...]”.⁴⁹ Strategija za borbu protiv droga u Republici Srbiji 2009–2013. je još izričitija i u njoj piše da: „Geostrateški položaj Republike Srbije i njeno mesto na međunarodnom putu droge koji spaja istok sa zapadom („balkanska ruta”) doprinose da velike količine droge prolaze, ali se i zadržavaju u našoj zemlji”.⁵⁰ Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala takođe ukazuje na poziciju Srbije: „[...] niz godina unazad se upravo ‘balkanskom rutom’ ka zemljama Evropske unije vršilo krijumčarenje državljana afroazijskih zemalja, kao i lica albanske i turske nacionalnosti”.⁵¹ Iako ove tri opštine nisu eksplicitno imenovane u ovim strategijama, one jesu uključene implicitno zbog toga što jedan krak tzv. „balkanske rute” prelazi upravo preko ove teritorije.

Kroz intervju je takođe potvrđeno da se organizovani kriminal tretira kao jedna od najvećih pretnji za bezbednost na jugu Srbije. Tako, na primer, bivši ministar Šutanovac kaže: „koliko je put svile bio dobra stvar za trgovinu toliko je bio loša stvar za razvoj organizovanog kriminala. Znači sve ono što je loše išlo od istoka ka zapadu, prolazilo je pogotovo kroz taj deo bivše Jugoslavije i Srbije i mislim da je to, u stvari, osnovna i glavna pretnja iz koje posle proizlaze i druge pretnje”.⁵² Intervjuisani predstavnici MUP-a takođe drže da je prostor opština Preševo, Bujanovac i Medveđa veoma važan krak „balkanske rute” kroz koji se obavlja ilegalna migracija, nedozvoljena trgovina ljudima, narkoticima, oružjem i eksplozivnim sredstvima. Kako navodi predstavnik Uprave granične policije (UGP) proteklih godina je broj ilegalnih prelazaka graničnih prelaza, posebno iz pravca Makedonije, u drastičnom porastu. Radi se uglavnom o migrantima afroazijskog porekla među kojima ima najviše Avganistanaca i Pakistanaca. Ovaj problem je počeo da se intenzivira 2001. godine nakon intervencije SAD u Avganistanu.⁵³ U nekoliko otkrivenih slučajeva ovim kanalima kretali su se i međunarodni teroristi.⁵⁴ Ilegalnim migrantima prilikom prelaska preko teritorije Republike Srbije pomažu i dobro organizovane grupe domaćih državljana koje je jako teško identifikovati. Problem koji je posebno izražen duž administrativne linije je ilegalna seča šuma, posebno u opštini Medveđa. Intervjuisani pripadnici MUP-a smatraju da je pustošenje šuma dovelo do situacije ravne katastrofi.

49 Strategija nacionalne bezbednosti, str. 8.

50 Strategija za borbu protiv droga u Republici Srbiji 2009–2013, str. 2.

51 Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala, str. 5.

52 Intervju održan 18.9.2012.

53 U toku prvih deset meseci 2012. godine u otkrivenim ilegalnim prelascima najviše je registrovano državljana Avganistana (3730), i Pakistana (2488). Zatim slede državljani Alžira (845), Somalije (426), Sirije (323), Bangladeša (256) i drugih država. Pripadnici MUP-a smatraju da je „arapsko proleće” 2010. godine takođe doprinelo ovom problemu i očekuju uskoro daleko veći priliv imigranata iz Sirije.

54 Najskoriji slučaj predstavlja hapšenje Ajdana Tamaka, pripadnika kurdskog Hezbolaha koji je u maju 2011. godine uhapšen na graničnom prelazu Horgoš.

Pomoćnik za granicu načelnika UGP, je okarakterisao bezbednosnu situaciju kao „kompli-kovanu”. Poseban problem je u tome što susedna Makedonija iz koje dolazi najveći broj ile-galnih migranata ne kontroliše na najbolji način svoju granicu i ne sprovodi Sporazum o re-admisiji. Sa druge strane, na Srbiju se vrši veliki pritisak iz Mađarske da prihvati ilegalne mi-grante koji su na teritoriju EU došli iz Srbije.⁵⁵ Najveći pritisak ilegalnih migranata nalazi se, prema njegovim rečima, u pojasu ispod Preševa, oko Miratovca. Njihov prelazak je olakšan činjenicom da lokalno stanovništvo u ovom području ne doživljava ni Srbiju ni Makedoniju kao svoju državu. Poseban problem predstavljaju i tzv. ilegalni tražioci azila koji uglavnom dolaze sa juga Srbije. Radi se uglavnom o pripadnicima albanske i romske nacionalne ma-njine koji zbog teške ekonomske situacije u kojoj se nalaze zloupotrebljavaju bezvizni režim, putuju u EU i tamo zahtevaju azil. Zbog ovog problema, pojedine države članice EU su pre-tile da će ukoliko se problem ne reši, ukinuti bezvizni režim za sve građane Republike Srbije.

(4)

Jednostrano proglašenje nezavisnosti Kosova kao i njegov *nerеšen status* u državnom smi-slu figuriraju kao uslovi koji pogoduju nebezbednosti na jugu Srbije. Iako to može para-doksalno delovati, kao izvor pretnji se doživljava kako izgradnja države na Kosovu tako i nedovoljna izgrađenost njegovih ustanova. Secesija Kosova se smatra pretnjom teritorijal-nom integritetu i suverenitetu Republike Srbije. Na primer, sve tri strategije koje je izradilo Ministarstvo odbrane navode da je najveća bezbednosna pretnja protivpravno i/ili neustav-no proglašenje nezavisnosti Kosova i Metohije, a da je najvažniji nacionalni interes očuva-nje teritorijalnog integriteta i suvereniteta Srbije. Ova pretnja se ne odnosi samo na teritori-ju Kosova već i na teritoriju juga Srbije gde postoji opasnost preliivanja secesionističkih ten-dencija. Kao što piše u Strategiji nacionalne bezbednosti:

Separatistička nastojanja dela albanske nacionalne manjine na Kosovu i Metohiji, koja su kulminirala protivpravnim jednostranim proglašenjem nezavisnosti Kosova, direktna su pretnja teritorijalnoj celovitosti Republike Srbije i jedan od najozbiljnijih bezbednosnih izazova u regionu. Takva nastojanja mogu podstaći širenje separatističkih ideja i tako po-stati faktor destabilizacije u drugim delovima Republike Srbije i širem regionu.⁵⁶

Smatra se da je ovo preliivanje olakšano činjenicom da su kosovske institucije slabe, a po-litička kultura nedemokratska. Prema Strategiji nacionalne bezbednosti:

Spora izgradnja demokratskih institucija i demokratske političke kulture i odnosa na Kosovu i Metohiji, nepoštovanje osnovnih ljudskih prava, uskraćivanje slobode kretanja, ekspanzija organizovanog kriminala, uzurpacija i uništavanje privatne imovine i kultur-no-istorijskog nasleđa i otežan proces povratka prognanih i interno raseljenih lica, kao i ostali bezbednosni problemi koji imaju regionalne razmere pretvaraju ovaj prostor u glavni izvor nestabilnosti u Republici Srbiji.⁵⁷

---

55 Intervju održan 05.11.2012.

56 Strategija nacionalne bezbednosti, str.9.

57 Strategija nacionalne bezbednosti, str.8.

Opštine na jugu Srbije posebno su izložene mogućnosti preliivanja nestabilnosti sa Kosova. Razlog za ovo strahovanje je postojanje Kopnene zone bezbednosti kao i činjenica da ovo područje naseljava albansko stanovništvo koje socijalno, politički i ekonomski gravitira ka Kosovu.⁵⁸ Govoreći o situaciji u KZB u avgustu 2011, tadašnji ministar odbrane Dragan Šutanovac je izjavio da: „Sve vreme govorimo da je situacija na jugu Srbije stabilna, ali da u vrlo kratkom roku može da bude i eksplozivna. Ne postoje vojne pretnje, ali postoje ekstremisti, koji su se i danas oglasili u Prištini”.⁵⁹ U sličnom tonu o prenošenju pretnje sa Kosova na jug Srbije govori i ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić: „Srbija je suočena sa realnim oblicima unutrašnje terorističke pretnje, kroz stalne pokušaje prenošenja određenih aktivnosti albanskih ekstremističkih i terorističkih grupa sa područja Kosova i Metohije, na područje juga Srbije”.⁶⁰ Direktor VOA Svetko Kovač je pred skupštinskim Odborom za odbranu i bezbednost 2010. godine takođe izneo da je najveća pretnja nacionalnoj bezbednosti proglašenje nezavisnosti Kosova, a posebno delovanje „kriminalno-terorističkih grupa, koje se kreću duž administrativne linije sa Kosovom i Metohijom.”⁶¹ Opasnost preliivanja mekih bezbednosnih pretnji, pre svega krijumčarenje narkotika, ljudi, motornih vozila, oružja i akciznih roba, sa Kosova na jug Srbije prepoznata je i u Strategiji borbe protiv organizovanog kriminala.⁶² Predstavnici MUP-a su tokom intervjua takođe izneli procenu po kojoj veliki broj bezbednosnih pretnji koje jug Srbije izdvajaju od ostatka Srbije potiče sa Kosova.

(5)

Naposletku, nebezbednost na jugu Srbije je u državnoj percepciji dobrim delom rezultat *ekonomske nerazvijenosti* ovog područja i *niskog nivoa socijalne integracije*. Nekadašnji ministar odbrane Dragan Šutanovac to potvrđuje sledećim rečima: „Inače sam od onih ljudi koji misle da je izvor svih nesreća, nedaća, tenzija i tako dalje – ekonomska situacija. „Nažalost, mi nismo uspeli da tu ekonomsku situaciju poboljšamo, ne samo na jugu Srbije, već i u nekim drugim opštinama. Mislim da je to onako jedno da kažem pogodno tlo da se poseje razno zlo koje može sutra da eskalira”.⁶³ Državne politike prema jugu Srbije su još od usvajanja „Čovičevog plana” bile usmerene na ekonomski razvoj regiona kao pretpostavke mira. U proteklih 11 godina ova komponenta državne politike je postajala sve značajnija što se najbolje ogleda u Koordinacionom telu. Ovo telo je najpre osnovano kao krovna institucija za koordinaciju združenih snaga bezbednosti da bi s vremenom počelo da dobija sve značajniju ekonomsku ulogu. Osim toga, Vlada Republike Srbije je 2007. godine usvojila *Strategiju razvoja juga Srbije* sa akcentom na tri opštine koje su predmet ovog istraživanja. Ovaj dokument takođe iznosi viđenje da je ekonomski razvoj preduslov za stabilnost: „Primenom Strategije će se obezbediti ekonomska stabilnost i prosperitet ovih opština i poboljšanje životnog standarda građana što su osnovni preduslovi za unapređenje

58 Prema nekim podacima iz Kopnene zone bezbednosti se iselilo oko 20,000 Albanaca tokom i neposredno posle rata. <http://freeserb.home.xs4all.nl/comments/2001/a16042001.html> Pristupljeno 19.12.2012.

59 <http://www.beta.rs/default.asp?tip=article&kategorija=vestidana&ida=2557512&id=&ime=> Pristupljeno 13.08.2012.

60 http://www.danas.rs/danasrs/hronika/dacic_srbiji_prete_unutrasnji_terorizam.3.html?news_id=218665 Pristupljeno 12.08.2012. i

<http://www.blic.rs/Vesti/Politika/104404/Dacic-razgovara-sa-albanskim-liderima-sa-juga-Srbije/print> Pristupljeno 12.08.2012.

61 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/192820/Kovac-Bezbednosna-situacija-stabilna-Kosovo-najveca-pretnja> Pristupljeno 18.11.2012.

62 Strategija borbe protiv organizovanog kriminala, str. 3

63 Intervju održan 18.9.2012.

stabilnosti na jugu Srbije.”⁶⁴ Danijela Nenadić iz Službe Koordinacionog tela ovu promenu objašnjava na sledeći način:

Koordinaciono telo, odnosno Služba Koordinacionog tela pre svega se ne bavi bezbednošću na način na koji je to bio slučaj u vreme neposredno posle sukoba na jugu Srbije. Bezbednošću se bavimo na potpuno drugačiji način, odnosno ono što mi koristimo je taj neki „soft” security, odnosno ulažemo napore kako bismo sprečili eventualne nove sukobe i kako bismo pomogli da se u Preševu, Bujanovcu i Medveđi izgradi društvo u kojem će pripadnici svih manjinskih zajednica i, odnosno, svih zajednica koje žive na jugu Srbije, moći nesmetano da uživaju sva svoja građanska prava.⁶⁵

Osim ovih politika usmerenih na ekonomski razvoj juga Srbije, preduzet je čitav niz mera koje su imale za cilj pojačavanje socijalne integracije na ovom području i unapređivanje ljudske bezbednosti. Tako je na primer, Zakonom o lokalnoj samoupravi iz 2007. godine predviđeno osnivanje opštinskih saveta za bezbednost i saveta za međunacionalne odnose.⁶⁶ Prema ocenama načelnika policijskih stanica u Preševu, Bujanovcu i Medveđi opštinski saveti za bezbednost su se pokazali kao izuzetno koristan kanal komunikacije sa lokalnim stanovništvom.⁶⁷ Radne grupe organizovane u okviru ovih saveta omogućile su predstavnicima države da zajedno sa lokalnom zajednicom identifikuju izazove ljudskoj bezbednosti kao i mere koje su neophodne za njihovo otklanjanje. Radne grupe osnovane u okviru saveta posvećene nasilju u porodici, bezbednosti mladih, narkomaniji, saobraćajnoj bezbednosti, korupciji, međuetničkim tenzijama i drugim važnim temama, doprinele su razvoju bezbednosnih politika koje su prilagođene potrebama lokalnog stanovništva. Na primer, prema rečima pripadnika Žandarmerije građani su u savetima za lokalnu bezbednost izneli primedbu na račun načina kretanja ove jedinice kroz naseljena mesta. Nakon toga, rukovodstvo Žandarmerije donelo je odluku da se prilikom kretanja kroz naseljeno mesto spuste i pokriju cevi kao i da se uspori vožnja.⁶⁸ Osim toga, prema sagovorniku iz Žandarmerije, ova jedinica je zbog mnogobrojnih premedbi lokalne zajednice donela odluku da se povuče iz grada Bujanovca i prebaci van naseljenog mesta.⁶⁹

Pored toga, usvojen je i Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina 2009. godine sa ciljem da se manjinske zajednice osnaže i dobiju instrumente koji bi im omogućili ostvarivanje manjinskih prava u kulturi, obrazovanju i upotrebi maternjeg jezika.⁷⁰ Od 2011. godine, u Bujanovcu, Preševu i Medveđi otvorena je kancelarija zaštitnika građana kako bi se, prema rečima ombudsmana Saše Jankovića, građanima iz ovih opština učinili dostupnim mehanizmi za ostvarivanje ljudskih prava.⁷¹ Vojska Srbije je takođe u ovom području počela da menja svoj pristup kroz unapređenje civilno-vojnih odnosa i podizanje poverenja lokalne zajednice u Vojsku Srbije. U tom cilju je 2007. godine otvorena kancelari-

64 Strategija za dugoročni ekonomski razvoj juga Srbije-opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa 2007

65 Intervju održan 5.10.2012

66 Dobar izvor informacija o opštinskim savetima za bezbednost je „Priručnik za rad lokalnih saveta za bezbednost”, BCSP 2011. a o savetima za međunacionalne odnose „Saveti za međunacionalne odnose – modeli odluke o osnivanju i pravilnika o radu”, Misija OEBS u Srbiji 2009

67 Intervju održani 02.11.2012.

68 Intervju održan 05.11.2012.

69 Komandno-operativni centar Žandarmerije se nalazi u Ristovcu, osam kilometara severno od Bujanovca.

70 http://www.pravamanjina.rs/index.php/sr_YU/ostvarivanje-prava/manjinska-samouprava/nacionalni-saveti-nacionalnih-manjina Pristupljeno 25.11.2012.

71 http://www.ombudsman.rs/index.php/lang-sr_YU/2011-12-25-10-17-15/1605-2011-12-06-19-16-33 Pristupljeno 25.11.2012.

ja za civilno-vojne odnose u Vranju, koja „ [...] treba da pomogne jedinicama Vojske Srbije u poboljšanju komunikacije sa civilnim strukturama na jugu Srbije.”⁷² Tokom intervjua bivši ministar Šutanovac je ovako objasnio pristup u izgradnji civilno-vojnih odnosa: „Znači, to je jug Srbije gde je u jednom delu većinsko albansko stanovništvo [...] gde smo poseban akcenat pridavali toj civilno-vojnoj saradnji i vraćanju poverenja u Vojsku Srbije jer ono što se dešavalo devedesetih godina je potpuno razbilo taj odnos[...]”⁷³ Na kraju, Vojska je ponudila i neke svoje kapacitete na korišćenje lokalnom stanovništvu. Ona je otvorila svoja igrališta za lokalne fudbalske klubove, kao i vojne bolnice za preglede civila dok su njeni lekari upućivani u udaljena sela u KZB.

---

72 Izjava Zorana Jeftića, državnog sekretara u Ministarstvu odbrane na otvaranju Kancelarije http://www.mod.gov.rs/novi_lat.php?action=fullnews&showcomments=1&id=504 Pristupljeno 25.11.2012.

73 Intervju održan 18.09.2012.

5. Bezbednosni diskurs lokalne zajednice na jugu Srbije

U ovom poglavlju će na osnovu sekundarnih izvora i terenskog istraživanja u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa biti predstavljen bezbednosni diskurs lokalne zajednice. Među predstavnicima lokalne zajednice postoji nepodeljen stav da se bezbednosna situacija značajno poboljšala u poslednjih deset godina. To se posebno odnosi na međuetničke odnose koji su danas kudikamo bolji. Predsednik opštine Bujanovac Nagip Arifi kaže: „2002. godine retko si mogao da nađeš kafanu u kojoj piju kahvu Srbin i Albanac zajedno, a sad možeš da vidiš u svakom momentu, u svakoj kafani, čak ne možete da primetite da li je drži Albanac ili Srbin”.⁷⁴ Uprkos tome što u javnom prostoru više nema razdvajanja, pripadnici dve zajednice se retko kada druže međusobno: „Ne postoji to druženje ili vrlo retko, posle posla. Kućno druženje, ta prijateljstva, to ne postoji” kaže Nikola Lazić, novinar nedeljnika „Vranjske”.⁷⁵ Dakle i dalje postoji određeno nepoverenje između dve zajednice.

Važan nalaz je da između bezbednosne percepcije srpskog i albanskog stanovništva na jugu Srbije postoje sličnosti ali i razlike. Sličnosti se pre svega odnose na percepciju ekonomske nerazvijenosti i spora između Beograda i Prištine oko Kosova. I jedna i druga zajednica smatraju da ova dva izazova predstavljaju ključne generatore nebezbednosti. Sa druge strane, pripadnici srpske zajednice razumljivo imaju daleko više poverenja u državne ustanove i ne doživljavaju ih kao tuđe ili preteće. Tako je, na primer, Stojanča Arsić, predstavnik Srba i potpredsednik opštine Bujanovac, istakao da je odnos Vojske, koja je stacionirana u pojasu kopnene bezbednosti, sa građanima na visokom nivou. Takođe, on smatra da je prisustvo Žandarmerije od velikog značaja za obračunavanje sa organizovanim kriminalom i da povećano prisustvo vojske i Žandarmerije umnogome doprinose bezbednosti regiona. Slično razmišljaju i ostali građani srpske nacionalnosti na jugu Srbije.⁷⁶

Trebalo bi istaći i to da postoje razlike u bezbednosnom diskursu koji upotrebljavaju Albanci iz Preševa, Bujanovca i Medveđe. Po pravilu, Albanci iz Preševa se osećaju najugroženije od strane države, oni iz Bujanovca malo manje dok se Albanci iz Medveđe najmanje žale na državne organe.⁷⁷ Ovakva situacija je očigledno u direktnoj korelaciji sa procentom albanskog stanovništva u ovim opštinama. Potrebno je imati u vidu i razliku u raspravi i ponašanju političkih elita s jedne i običnih građana s druge strane. Naime, politički predstavnici albanskih stranaka često u medijima i saopštenjima daju ocene o nebezbednosti njihove

---

74   Intervju održan 11.9.2012.

75   Intervju održan 10.9.2012.

76   Intervju održan 12.9.2012.

77   Bačević, et al. 2011, 36.

zajednice koje su „mračnije” od onih koje smo mogli da čujemo tokom terenskog istraživanja.⁷⁸ Sa druge strane, obični građani u fokus grupama, kao i intervjuisani predstavnici NVO i medija, uprkos brojnim brigama, o kojima će biti reči u daljem tekstu, smatraju da je stepen nesigurnosti, diskriminacije i međuetničkih tenzija daleko niži.

Prilikom intervjua sa predstavnicima lokalne zajednice zapaženo je da se njihova procena bezbednosti kretala od „jako stabilna”, preko „zadovoljavajuća” i „solidna ali ne idealna” pa sve do „ista kao u ostatku Srbije”. Samo u jednom intervjuu je dobijena ocena po kojoj se bezbednosna situacija u Preševu i Bujanovcu može okarakterisati kao „vanredno stanje” zbog velikog prisustva žandarmerije i načina na koji se ona doživljava među albanskim stanovništvom. Međutim, to ne znači da lokalna zajednica smatra da bezbednosnih izazova uopšte nema.

Na osnovu ukupnog analiziranog materijala, moguće je identifikovati četiri ključne grupe bezbednosnih izazova sa kojima se suočava lokalna zajednica na jugu Srbije. To su *ekonomska nerazvijenost, tuđa, slaba i neefikasna država, socijetalna nesigurnost i nerešen status Kosova*.

(1)

Najveći problem sa kojim se lokalna zajednica na jugu Srbije suočava jeste *ekonomska nerazvijenost* ovog područja, a posebno visok nivo nezaposlenosti. Uprkos činjenici da Preševo, Bujanovac i Medveđa po prosečnim zaradama ne spadaju u najsiromašnije opštine u Srbiji, nezaposlenost je veoma visoka.⁷⁹ Prema najskorijim zvaničnim procenama, nezaposlenost u Preševu je 56 posto, u Medveđi 47 posto, a u Bujanovcu 43 posto.⁸⁰ Percepcija lokalnog stanovništva je da je nezaposlenost još veća i da se kreće između 60 i 70 posto. Zbog teške ekonomske situacije, oni su primorani da se bave sivom ekonomijom koju država sankcioniše. Jedan od ispitanika u fokus grupi to je iskazao sledećim rečima: „A što nam država ne pomogne? [...] Nisam ja kriv što nemam posao. Evo ja 'oću da radim [...] 'Oću da radim bilo šta! Ali nema, nema posla i to ti je [...] I šta sad? Ja se snalazim kako znam i umem, i to malo para što uložim da istrugujem nešto, da preživim, država mi uzme i ne da mi da radim [...] Je l' to pošteno?”. Povrh svega, ekonomsku situaciju je posebno otežalo uvođenje takse od 20 evra po vozilu za prelazak preko administrativnog prelaza između Srbije i Kosova. Taksa koja se plati u navedenom iznosu omogućava slobodan prelaz preko granice u trajanju od nedelju dana, što znači da je za kretanje preko prelaza tokom celog meseca potrebno platiti iznos od osamdeset evra, što je za građane ovog područja velika suma.

78 U deklaracijama koje su lokalni albanski političari doneli 2006. i 2012. godine se navodi loš položaj njihove zajednice i militarizacija regiona kao dokaz da se malo toga promenilo na jugu Srbije.

79 Po najnovijim podacima Republičkog zavoda za statistiku iz juna 21012. godine prosečna zarada u Srbiji je iznosila 42 335 rsd. Prosečne zarade u Preševu, Bujanovcu i Medveđi iznose : 41 408 rsd, 34 569 rsd, 40 032 rsd. Izvor: <http://webbrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/00/74/37/zp14072012.pdf>Pristupljeno 19.11.2012.

80 <http://www.pressonline.rs/info/politika/stankovic-zapostavljen-jug-srbije>Pristupljeno 19.11.2012. U Narodnoj skupštini poslanici često ističu ekonomsku nerazvijenost i nezaposlenost u tri opštine na jugu Srbije kao ozbiljan izazov bezbednosti. Videti, npr.: Narodna skupština. 2008. *Knjiga 5*, 176; Narodna skupština. 2010. *Knjiga 22*, 67.

Takođe, lokalna zajednica kao problem ističe to da država nedovoljno planski investira u region. Tokom intervjua, gotovo svi sagovornici su odali priznanje državi za unapređenje osnovne infrastrukture u proteklih deset godina. Ipak, prema uverenju sagovornika, sredstva nisu ulagana u podsticanje zaposlenosti a izostale su i strane investicije. Osim toga, često se čuje da država svojim ponašanjem, a posebno držanjem velikog broja žandarma i vojske, zapravo sprečava ekonomski oporavak regiona. Predsednik opštine Bujanovac Nagip Arifi, na primer, kaže da prisustvo „velikih snaga bezbednosti utiče negativno na razvoj privrede, s obzirom da niko, nijedan investitor sa zapada nije spreman, kad vidi toliki broj specijalnih jedinica i Žandarmerije i vojske, da investira u ekonomiju Bujanovca”.⁸¹ Posebno treba naglasiti izuzetno loše ekonomsko stanje romske populacije u Bujanovcu. U romskom naselju u Bujanovcu nedostaje najosnovnija infrastruktura. Ulice su neasfaltirane, naselje je izloženo čestim poplavama, a postoji veliki problem sa kanalizacijom što dovodi u opasnost zdravlje stanovništva u naselju. Najbolji primer za to je epidemija žutice koja je izbila pre četiri godine. Većina stanovništva u romskom naselju živi od dečijeg dotatka i socijalne pomoći.

Kao glavne posledice lošeg ekonomskog stanja lokalno stanovništvo navodi nepoverenje prema državi kao i veliki stepen migracije stanovništva u veće gradove u Srbiji, Zapadnu Evropu i na Kosovo. Predsednik opštine Preševo Ragmi Mustafa tvrdi da „ima dosta njih koji se opredele i koji napuštaju zauvek svoja ognjišta. Neizdrživo je ovo ekonomsko stanje. Preko sedamdeset odsto zdravih i sposobnih građana teritorije opštine Preševo ne radi, nezaposleni su. Takođe, kao rezultat ekonomske neperspektivnosti, ljudi napuštaju ove tri opštine.”⁸² Prema njegovim rečima, nezainteresovanost vlasti u Beogradu da popravi ekonomsku situaciju na jugu je smišljena kako bi se dobile „teritorije bez oružanih sukoba, bez progona, sa vatrenim oružjem kao što je bilo devedesetih godina”.⁸³ Ramiz Salimi, predstavnik udruženja Roma u Bujanovcu to izražava sledećim rečima: „[...] najveća pretnja je da će jednostavno ljudi iz ovog grada otići. To je najveća pretnja sa kojom se suočavamo [...] ali to nije bezbednosna pretnja, to je ekonomska pretnja. Razumete, ljudi jednostavno ne mogu da prežive”.⁸⁴ Neki sagovornici čak smatraju da se uprkos poboljšanju bezbednosti ekonomska situacija pogoršala u poslednjih jedanaest godina. Na primer, zamjenik predsednika opštine Medveđa Fljorim Sahiti kaže: „Bezbednost je sad mnogo bolja nego pre deset godina. A ekonomska situacija je ista, a možda i gora [...] Zato što smo pre deset godina imali mnogo veći broj stanovnika nego što imamo danas”.⁸⁵

(2)

Drugi veliki problem sa kojim se građani albanske nacionalnosti sa juga Srbije suočavaju jeste *tuda, slaba i neefikasna država*. Najveći problem svakako predstavlja činjenica da mnogi Albanci Srbiju i dalje ne doživljavaju u potpunosti kao svoju državu. Situacija se svakako popravila u odnosu na 2001. godinu kada je izbio oružani sukob. Predsednik

---

81   Intervju održan 11.9.2012.

82   Intervju održan 11.9.2012.

83   Intervju održan 11.9.2012.

84   Intervju održan 12.9.2012.

85   Intervju održan 13.9.2012.

Nacionalnog saveta Albanaca u Srbiji Galip Bećiri otvoreno kaže: „nismo ugroženi od strane države kao što je bilo u vreme Miloševića”.⁸⁶ Albanci su u međuvremenu, kako kaže zamenik predsednika opštine Medveđa Flijorim Sahiti, „prihvatili Srbiju kao realnost”.⁸⁷ Međutim, Albanci i dalje u odnosu na Beograd osećaju otuđenost koja proističe iz niskog nivoa njihove integrisanosti u državu, percepcije diskriminisanosti, ali i iz raširenosti pojava kao što su korupcija i nepotizam. Albanci smatraju da, uprkos mnogobrojnim pomacima koji su napravljeni tokom prethodnih godina, oni i dalje nisu na najbolji način uključeni u rad državnih organa. Uprkos činjenici da je procentualna zastupljenost Albanaca u policiji Preševa i Bujanovca na većem nivou nego pre deset godina, smatra se da ona i dalje ne odgovara u potpunosti procentualnom odnosu albanskog i srpskog stanovništva u pomenutim opštinama. Prema saopštenju Avdija Bajramija, načelnika policijske stanice u Preševu, u ovoj stanici je zaposleno 60% Albanaca, 30% Srba i 10% Roma i Goranaca.⁸⁸ U policijskoj stanici u Bujanovcu, prema rečima načelnika Dragana Veličkovića, zaposleno je oko 60% Srba i 40% Albanaca.⁸⁹ Osim toga, ističe se i problem nezastupljenosti Albanaca na višim nivoima uprave policije, na primer u policijskoj upravi u Vranju. Problem nezastupljenosti albanskog stanovništva je posebno izražen u Žandarmeriji.⁹⁰ Učesnici fokus grupe su postavili pitanje: „zašto i Žandarmerija, kao i policija, nije multietnička?”. S obzirom na to da nisu uključeni u rad ove jedinice, oni su istakli da nikako ne mogu Žandarmeriju da osećaju kao „svoju” i da osećaju nelagodu ili čak strah u njenom prisustvu. Hajredin Hida, predsednik Skupštine opština Bujanovac, pojašnjava:

Svako treba da razume da to prisustvo stvara neku nelagodnost. Ne kažem nesigurnost, nego nelagodnost. Jer to prisustvo onda rađa kod ljudi pitanje zašto su oni prisutni, da li se nešto sprema [...] kada vidiš, recimo, tri četiri blindirana vozila Žandarmerije, koji voze 10 ili 20 na sat, i onda vidiš te ljude koji su maskirani oseća se nelagodnost. Bilo ko oseća to, ne samo Albanci nego i Srbi, svaki čovek kada to vidi asocira ga na Severnu Irsku.⁹¹

Slično problem opisuje i predsednik opštine Preševo Ragmi Mustafa. „Te formacije Žandarmerije su specijalne i ne komuniciraju ni s kim. Ni sa lokalnom samoupravom, ni sa stanicom policije, lokalne policije, ni sa građanima, ni s kim..i kada se kreću po naseljenim mestima u opštini Preševo su sa blindiranim vozilima, naoružani do kraja, maskirani, sa uvek okrenutim oružjem, automatskim puškama prema građanima”.⁹² U odnosu na patroliranje jedinica Žandarmerije po naseljenim mestima, sagovornici u fokus grupama, ne samo Srbi, već i Albanci imali su više razumevanja za razloge prisustva Žandarmerije uz administrativnu liniju i u kopnenoj zoni bezbednosti. Ipak, albanski sagovornici su istakli da ih uznemirava način na koji Žandarmerija obavlja svoje zadatke u naseljenim mestima. Oni su kao primer naveli nošenje maski „fantomki” preko lica koje zastrašuju stanovništvo, patroliranje naseljenim mestima sa podignutim cevima i legitimisanje građana. Jedan od učesnika ove grupe to objašnjava ovim rečima:

---

86 Intervju održan 13.9.2012.

87 Intervju održan 13.9.2012.

88 Intervju održan 2.11.2012.

89 Intervju održan 2.11.2012.

90 Brozović 2012, 19.

91 Intervju održan 12.9.2012.

92 Intervju održan 11.9.2012.

Ja sa drugaricom idem ulicom, usred dana, po gradu, a oni (žandarmerija) idu onim oklopnim kolima, a gore na kolima stoji mitraljez, a za mitraljezom stoji žandar, sa fantomkom, i kako mi idemo ulicom on uperuje mitraljez u nas i nišani nas, i koliko god mi idemo dalje, on okreće mitraljez prema nama i nišani...

Takođe se ističe legitimisanje starijih žena, koje idu sa muževima i decom, pri čemu, po interpretaciji pojedinih sagovornika, Žandarmerija to radi samo kako bi se ponizili muževi i uplašila deca. Primer koji se navodi u prilog tezi o bahatom ponašanju žandara jeste hapšenje Albanaca osumnjičenih za terorizam i ratne zločine početkom maja u jeku predizborne kampanje. Svi uhapšeni su pušteni na slobodu 30. maja, a optužnica protiv osumnjičenih nikada nije podignuta.⁹³ Albanski predstavnik u Skupštini Srbije Riza Halimi je hapšenje okarakterisao kao nastavak „kontinuiranog državnog terora” nad albanskom manjinom.⁹⁴ U drugom intervjuu koji je Halimi dao nakon hapšenja osmorice Albanaca istakao je da koincidencija između hapšenja i predsedničkih, parlamentarnih i lokalnih izbora nije slučajna, već da se radi o „političkoj igri” i dobijanju „jeftinih političkih poena” dva dana pred izbore.⁹⁵ Sagovornik iz NVO sektora iz Bujanovca ovako objašnjava ove događaje: „I sada, to je bio samo jedan, kako da kažem, film, baš onaj američki film, da bi pre izbora neko glasao po nacionalističkom opredeljenju. I po toj logici treba mi svi da se branimo jer su Albanci svi teroristi [...]”⁹⁶ Većina Albanaca nije sklona da poveruje da su tužilaštvo i MUP Srbije „slučajno” napravili previd kakav su napravili.

Lokalno stanovništvo ističe i nezastupljenost Albanaca u sudstvu. Samo četvoro Albanaca se nalazi na poziciji sudija, pri čemu su svi zaposleni u Osnovnom sudu u Vranju. Osim toga, nema uopšte sudija Albanaca u višim sudovima Vranja i Leskovca, Apelacionom sudu u Nišu i Vrhovnom sudu Srbije, što samo povećava nepoverenje albanskog stanovništva prema pravosudnom sistemu.⁹⁷ Takođe, svi predstavnici lokalnih vlasti su tokom razgovora u okviru terenskog istraživanja istakli da je nakon reforme sudstva 2010. godine načinjena velika greška što su sudovi iz Preševa i Bujanovca prebačeni u Vranje. Posledica ovakve odluke je da su stanovnici triju opština u situaciji da za obično uverenje moraju da putuju desetine kilometara do opštinskog suda u Vranju.

Nepoverenje postoji i prema ostalim državnim ustanovama, posebno među Albancima, ali i među srpskim delom stanovništva. Nikola Lazić, novinar „Vranjskih”, to objašnjava na sledeći način: „Ljudi ovde, a to je zajedničko i Srbima i Albancima, nemaju neko naročito poverenje u te državne institucije, kao što su tužilaštvo, sudstvo, pravosuđe, poreska uprava, carina.”⁹⁸ Predstavnici albanske zajednice su periodično učestvovali i boktovali rad Koordinacionog tela. Takođe, lokalno stanovništvo se žali da su i zaposleni u Koordinacionom telu veoma malo upoznati sa realnom situacijom na terenu.⁹⁹ Po interpretaciji učesnika u fokus grupi, Koordinaciono telo ništa dobro nije donelo jugu za deset

93 Nikić, Žarko. „Izvinite što smo vas hapsili”, Akter, 6.11.2012.

94 „Halimi: Hapšenje je nastavak državnog terora”, <http://balkans.aljazeera.net/makale/halimi-hapsenje-je-nastavak-drzavnog-terora> Pristupljeno 14.10.2012.

95 „Na jugu Srbije uhapšeno osam osoba, pet zbog ratnih zločina”, pristupljeno 19.10.2012. http://www.rtv.rs/sr_lat/hronika/na-jugu-srbije-uhapšeno-osam-osoba-pet-zbog-ratnih-zlocina_316990.html Pristupljeno 14.11.2012.

96 Intervju sa Ragmi Mustafom, Odbor za ljudska prava Bujanovac, održan 10.09.2012.

97 „Strategija za integraciju albanske manjine u Srbiji – predlog”, <http://www.policycenter.info/Dokumenti/Strategija%20za%20integraciju%20albanske%20manjine%20predlog.pdf> Pristupljeno 14.10.2012.

98 Intervju održan 10.9.2012.

99 Brozović, Zorana. 2012, str. 16.

godina. Oni doživljavaju ovo telo kao neku vrstu birokratskog otuđenog mehanizma koji služi za bogaćenje pojedinaca koji su u tom telu. Jednako tvrde, da od svih projekata koje Koordinaciono telo organizuje, nema nikakve koristi za građane, a iskreno kažu da su im dojadili seminari, radionice i sl. Jednako ističu da Koordinaciono telo, ako ima dobru volju, treba da pomogne ovim opštinama ekonomski, i pre svega da ukine korupciju u vlastitim redovima. Na kraju, čak i kada je ovo telo poznato sa problemima, smatra se da u Vladi ne postoji zainteresovanost da se problemi reše. Smatra se da ono služi samo kao institucija koja deli novac opštinama na jugu i pomaže komunikaciju između lokalne zajednice i države, ali bez stvarnog političkog autoriteta. U junu 2011. godine Riza Halimi je pozvao na razmatranje da li ima smisla da Koordinaciono telo i dalje postoji jer po njegovim rečima ni nakon rekonstrukcije Koordinacionog tela 2009. godine nije došlo do većeg učešća predstavnika Albanaca u njegovom radu.¹⁰⁰

Što se tiče Nacionalnog saveta Albanaca, ono je izazvalo sukobe na albanskoj političkoj sceni. Jedna strana je zastupala ideju da je Nacionalni savet samo instrument za zvanični Beograd da pokaže Evropskoj uniji kako se poštuju prava nacionalnih manjina u Srbiji. Druga strana se pak zalagala za učestvovanje u njegovom formiranju.¹⁰¹ Prema jednom intervjuisanom sagovorniku ključni sukob na jugu Srbije se odvija između većine poštenog i kulturnog sveta koji želi da živi i radi u miru i „strukture koje su izašle iz raznih ratova, koje nisu mogle da se transformišu, nisu mogle da nađu sebe u društvu. One najbolje plivaju, najbolje se snalaze kad je situacija mutna, kad je vanredno stanje [...] njima ova normalna situacija ne odgovara. Oni bi hteli da bude situacija uvek takva da mogu sebe da predstave kao nekog faktora koji radi za nacionalne interese”.

Konačno, i srpska i albanska zajednica smatraju da je država suviše slaba da ih zaštiti od kriminala i korupcije. Smatra se da su ove pojave zahvatile političke i ekonomske strukture i da državni organi nisu u stanju sa ovim problemima da izađu na kraj. Prema lokalnoj percepciji, problemi na jugu Srbije su još prisutniji nego u ostatku zemlje zbog specifičnosti geografskog položaja, blizine tri granice, blizine Kosova, zbog koridora 10 i „balkanske rute”. Zbog svega toga, drugi sagovornik smatra da je „[...] ovde malo specifično, ovde vladaju neki zakoni ulice, zakoni mraka, tako da je problematično.” Slične ocene su dali i sagovornici u fokus grupama koji se žale da sve partije koje deluju u ove dve opštine, ucenjuju građane da se učlane i da budu politički aktivni kako bi dobili posao. Usled politizacije, lokalne institucije postaju partijska tela u kojima, po njihovim rečima, vladaju mito i korupcija. Kada je reč o radu javnih službi, ističe se da su one dostupne svima. Jedini problem u ovim službama jeste nepotizam i partijsko delovanje, ali se ističe da je ovaj problem izražen na svim nivoima. Kako se izrazio jedan učesnik fokus grupe: „Sve ti je to mito i korupcija [...] Sve ide preko veze i sve može ako se učlaniš u partiju [...] ni stipendiju za decu ne možeš da dobiješ ako ne ideš preko neke veze, a ako ideš preko neke veze, odmah te teraju da se učlaniš u partiju.”

100 "Raspustiti Koordinaciono telo", http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=06&dd=13&nav_category=12&nav_id=518496 Pristupljeno 19.10.2012.

101 Po anketi fonda TransConflict velika većina od čak 89,40 odsto Albanaca je upoznato sa postojanjem Nacionalnog saveta. Međutim, anketa je u isto vreme pokazala i da dve trećine albanskog stanovništva nije tačno poznato sa nadležnostima i funkcijama Saveta „Anketa o manjinskim pravima Albanaca i Nacionalnom savetu albanske manjine,” <http://www.transconflict.com/programmes/institutions/nmc-serbia/albanian-nmc/anketa-o-manjinskim-pravima-albanaca-i-nacionalnom-savetu-albanske-nacionalne-manjine/> Pristupljeno 14.10.2012.

Institucije prema kojima postoji najpozitivniji odnos među lokalnim stanovništvom su lokalna, tzv. „multietnička” policija, opštinski saveti za bezbednost, kao i Vojska Srbije. Stav lokalnog stanovništva prema lokalnoj policiji je generalno pozitivan. Jedan od pokazatelja jeste i sve učestalije prijavljivanje nasilja u porodici među albanskim stanovništvom što je ranije bilo u potpunosti nezabeleženo.¹⁰² Opštinski saveti za bezbednost se takođe doživljavaju veoma pozitivno. Učesnici u fokus grupama su istakli da saveti rade projekte koji su prepoznatljivi i veoma eksplicitno pohvalili njihov rad i rezultate. Oni smatraju da je jako dobro što su saveti za bezbednost sastavljeni od važnih pojedinaca i funkcionera u opštinama. Hajredin Hida, koji je predsedavajući saveta za bezbednost u Bujanovcu takođe kaže da „opštinski savet za bezbednost stvarno radi [...] funkcija toga saveta za bezbednost je pozitivna po samoj osnovi da tu na jednom mestu mogu da se skupe svi relevantni, odgovorni ljudi u okviru svojih nadležnosti.”¹⁰³ Konačno, Vojska takođe ima dobar imidž kod lokalnog stanovništva. Kako saopštava Nikola Lazić: „Ovde je vojska vrlo omiljena, kao i u celoj Srbiji. Ovde je sad dugo komandant tog garnizona u Vranju i uopšte cele te brigade general Milosav Simović koji je otvorio dosta vojsku prema narodu”.¹⁰⁴ Ne samo Srbi već i Albanci navode da je Vojska uspostavila odličan odnos sa lokalnom zajednicom i navode primere u kojima njeni pripadnici obilaze sela i mere pritisak ljudima, izdaju lekove, čiste sneg i tome slično.

(3)

Treći izazov oko koga se okreće bezbednosni diskurs lokalne zajednice predstavlja *socijetalna nesigurnost*. Socijetalna bezbednost predstavlja „sposobnost društva da očuva svoje osobine usled promenljivih okolnosti i uprkos mogućim ili stvarnim pretnjama”.¹⁰⁵ Pripadnici albanske zajednice na jugu Srbije ističu čitav niz izazova sa kojima se suočavaju a koji spadaju u okvir socijetalne bezbednosti. Prvi problem se odnosi na korišćenje nacionalnih simbola. Propisi države Srbije zabranjuju korišćenje nacionalnih simbola druge države tokom kulturnih manifestacija, obeležavanja nacionalnih praznika i sportskih takmičenja. Albanci iz Preševa, Medveđe i Bujanovca se po pravilu u te svrhe služe albanskom zastavom i albanskom himnom, čime, pored toga što krše državne propise, provociraju stanovništvo srpske nacionalnosti.¹⁰⁶ Više puta je konstatovano da za taj problem mora da se iznađe rešenje koje je prihvatljivo za obe strane. U slučaju Sandžaka, taj problem je premošćen time što je uvedena u opticaj „zastava Sandžaka”. Predstavnicima albanske manjine u Srbiji do sada nisu pokazali spremnost da ovaj problem premoste na bilo koji način već insistiraju na korišćenju albanskih simbola.

Što se tiče prava na korišćenje albanskog jezika postoje pozitivni pomaci, ali se predstavnici albanske manjine i dalje žale da ono nije u potpunosti primenjeno kako je zakonom

---

102 Intervju održan sa načelnicima policijskih stanica u Preševu, Bujanovcu i Medveđi 2.11.2012.

103 Intervju održan 12.9.2012.

104 Intervju održan 10.9.2012.

105 Wæver et. al 1993, 23.

106 U Narodnoj skupštini se u više navrata raspravljalo o isticanju albanske zastave na jugu Srbije. Videti: Narodna skupština. 2010. *Knjiga 35*, 153-154.

garantovano.¹⁰⁷ Najočigledniji primer kršenja prava upotrebe jezika je bio tokom popisa stanovništva 2011. godine kada obrasci za popis nisu bili dvojezični, zbog čega su albanske partije pozvale na bojkot popisa. Doduše, ako se pažljivije iščitaju izjave albanskih predstavnika „suštinski” razlog za bojkot popisa je bio nemogućnost popisa albanskog stanovništva koje poslednjih desetak godina privremeno živi na Kosovu i popis azilanata koji se trenutno nalaze u zemljama Zapadne Evrope.¹⁰⁸

Drugi problem se odnosi na obrazovanje. Trenutno, visokoškolska nastava na albanskom jeziku u Srbiji se odvija samo na dva odeljenja pri niškom Univerzitetu u Medveđi i isturenom odeljenju Ekonomskog fakulteta iz Subotice u Bujanovcu. Što se tiče osnovnog i srednjeg obrazovanja tu postoji problem udžbenika na albanskom jeziku koji dolaze ili sa Kosova ili iz Albanije.¹⁰⁹ Budući da Republika Srbija ne priznaje republiku Kosovo ona ne priznaje ni udžbenike koji odande dolaze. Po rečima albanskih predstavnika time se dolazi u pomalo apsurdnu situaciju jer su čak i za vreme vladavine Slobodana Miloševića devedesetih godina Albanci imali udžbenike na albanskom jeziku.¹¹⁰ Kada se neki udžbenici i dozvole, kao na primer bukvar iz Albanije, oni trpe velike promene.¹¹¹ Konačno, dostupnost obrazovanja romskoj deci je veoma ograničena zbog veoma loše ekonomske situacije u kojoj se ova zajednica nalazi. Ne postoje udžbenici i nastava na romskom jeziku zbog čega 99 odsto Roma ide u srpske škole. Pored toga, iz razgovora sa predstavnicima lokalne zajednice stiče se utisak da postoji diskriminacija od strane učitelja prema romskoj deci. Po rečima predstavnika romske zajednice u Osnovnoj školi „Branko Radičević”, u kojoj romska deca čine većinu, veliki broj ponavlja razred, dok nijedno dete srpske nacionalnosti nije ponavljalo razred.¹¹² Takođe, problem je i visoko obrazovanje, jer i ako stipendije za fakultetsko obrazovanje za romsku decu postoje, za Rome u Bujanovcu predstavlja problem da dođu do informacija o njima.¹¹³

Mogućnost zapošljavanja Albanaca je do sada dodatno bila otežana činjenicom da se diplome kosovskih fakultata koje nose UNMIK-ov pečat ne priznaju u Srbiji.¹¹⁴ Problem oko diploma je premošćen uz posredovanje Evropske asocijacije univerziteta koja će zarad nostrifikacije kosovskih diploma stavljati svoj pečat.¹¹⁵ Stanovništvo sa juga Srbije se nada da će ovo rešenje u budućnosti olakšati zapošljavanje i Albanaca i Srba koji su svoje obrazovanje stekli na univerzitetima na Kosovu.¹¹⁶ Predstavnici Albanaca, takođe, smatraju da se novčana pomoć koja se odvaja za stipendije albanskih učenika mora odobravati i za one albanske studente koji žele da studiraju na albanskom jeziku na kosovskim, makedonskim i albanskim univerzitetima, a koji ne postoje na albanskom jeziku u Republici Srbiji.

107 <http://www.juznevesti.com/Intervju/Beograd-i-Pristina-proizvode-probleme.sr.html>Pristupljeno 15.10.2012

108 "Albanci bojkotuju popis", <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/950246/Albanci+bojkotuju+popis.html> Pristupljeno 15.10.2012

109 Narodni poslanik Riza Halimi je o nedostatku udžbenika na albanskom jeziku govorio u obraćanju u Narodnoj skupštini. Videti: Narodna skupština. 2011. Knjiga 11, 86.

110 "Beograd i Priština proizvode probleme", <http://www.juznevesti.com/Intervju/Beograd-i-Pristina-proizvode-probleme.sr.html>,Pristupljeno 16.10.2012.

111 Albanski bukvar koji je dozvoljen prošle školske 2011/2012. godine je značajno prepravljjan. Na primer, umesto primera u bukvaru „lepi grad Priština” stavljen je „lepi grad Niš” sa slikom Čele kule pored.

112 Intervju održan 12.09.2012

113 Ibid

114 Republika Srbija ne priznaje kosovske diplome zbog nerešenog pitanja statusa Kosova. Takođe, „dodatno” je stavljen zbog činjenice da Albanci uglavnom kao prvi razlog, zbog čega je teško naći posao, navode diskriminaciju po etničkoj osnovi.

115 Sporazum o principima postignut je 2. jula, a finalni dogovor 21 novembra 2011. Prvi set od preko 70 diploma je sertifikovan 26. juna 2012. Ostaje otvoreno pitanje da li će one biti priznate u Srbiji i da li će ljudi moći da se zaposle. Malazogu and Bieber 2012, 14.

116 Pitanje priznavanja diploma tiče se i Srba, koji su studije završili na Kosovu, jer često Srbi koji su završili Univerzitet u Kosovskoj Mitrovici ne mogu da nađu posao u okviru kosovskih institucija

Četvrti bezbednosni izazov koji ističe lokalna zajednica jeste *nerešen* status Kosova. Kako Srbi tako i Albanci navode da je ovaj problem generator mnogih drugih izazova sa kojima se suočavaju, a da pri tom oni nemaju uticaja na njegovo rešavanje. Kako kaže predsednik skupštine opštine Bujanovac Hajredin Hida: „Najveća pretnja za opštinu Bujanovac jeste što smo mi nedužni u ovim odnosima između Srbije i Kosova. Dakle, žrtva smo odnosa koji postoje između dve vlade i samo to je najveća pretnja [...] jer mi ne učestvujemo ni u tim razgovorima, ni u tim događanjima, ni u tim verbalnim duelima [...]”.¹¹⁷ Povremeno se iz Beograda u javnost lansiraju ideje o podeli odnosno razgraničenju Kosova. Kao reakcija na ove poruke, predstavnici albanskih političkih stranaka sa juga Srbije odgovaraju zahtevom da se opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa pripoje Kosovu. Sve ovo predstavlja stalni izvor neizvesnosti za građane kako srpske tako i albanske nacionalnosti. Veoma često se može čuti da su Albanci na jugu Srbije „taoci” odnosa Beograda i Prištine. Predstavnik albanske zajednice u NSRS je tokom rasprave to izneo na sledeći način: „Apsolutno mislim da je za Albance Preševske doline stabilizacija prilika na Kosovu veoma bitna stvar, jer bi to bio preduslov da oni prestanu više da budu taoci nepodnošljive situacije na Kosovu, da se konačno krene ka boljem životu i da to oseti čitavo okruženje”.¹¹⁸ Na sličan način razmišljaju i obični građani. Kako saopštava jedan od učesnika fokus grupe: „Ništa to ne može bolje da bude sve dok se ne reši to pitanje statusa Kosova [...] veruj mi, dok se to ne reši, ništa bolje neće da bude.” Konačno, pojedini albanski pripadnici lokalne zajednice na jugu Srbije smatraju da kako Priština tretira sever Kosova tako treba da budu tretirani i Albanci na jugu Srbije. Predsednik Nacionalnog saveta Albanaca Galip Bećiri razjašnjava „[...] mi smo opredeljeni na principu reciprociteta. Mi ne tražimo menjanje granica, ne tražimo ništa nego sva prava koja su dobili Srbi na Kosovu mi da dobijemo ovde u opštinu Bujanovac, Preševo i Medveđa”.¹¹⁹ To se odnosi na širok dijapazon prava koja su ne samo srpske nego sve opštine na Kosovu dobile Ahtisarijevim planom.

---

117 Intervju održan 12.9.2012.

118 Narodna skupština. 2007. *Knjiga* 36, 62.

119 Intervju održan 13.9.2012.

6. Zaključak

Istraživanje je otkrilo nekoliko ključnih nalaza. Najpre, stiče se utisak da je bezbednosna percepcija pojedinih predstavnika države i lokalne zajednice često dosta mračnija od objektivnog stanja na jugu Srbije koje je danas daleko stabilnije nego pre deset godina. Drugo, između državnog i lokalnog diskursa o bezbednosnim pretnjama postoje preklapanja, ali i razilaženja. U oba diskursa kao ključni generatori nebezbednosti na jugu Srbije figuriraju ekonomska nerazvijenost i nerešen status Kosova. Međutim, kada je reč o konkretnim bezbednosnim izazovima, stiče se utisak da država i lokalna zajednica imaju drugačiji dnevni red. Država, odnosno bezbednosni aparat je dosta usmeren na sprečavanje terorističkih akata i organizovanog kriminala. Sa druge strane lokalna zajednica je najviše zabrinuta zbog toga što je država slaba, neefikasna i otuđena od lokalne zajednice.

Treće, istraživanje je pokazalo da se percepcija države i lokalne zajednice povodom bezbednosne politike takođe delimično preklapa, a delimično razilazi. Razilaženje postoji kada je reč o ulozi sektora bezbednosti u stabilizaciji prilika na jugu Srbije. Sa jedne strane predstavnici države smatraju da je prisustvo vojske i Žandarmerije doprinelo stabilnosti i ekonomskom razvoju juga Srbije. Nasuprot tome, posebno većinsko albansko stanovništvo smatra da je snažno prisustvo snaga bezbednosti prepreka za ekonomski razvoj, a posledično i za bezbednosnu stabilizaciju područja. Preklapanje percepcija države i lokalne zajednice postoji kada je reč o onim bezbednosnim politikama koje su za cilj imale ekonomski razvoj, socijalnu integraciju i podizanje nivoa ljudske bezbednosti. Tako, na primer, i država i lokalna zajednica smatraju da su opštinski saveti za bezbednost odličan kanal komunikacije koji je dao velike rezultate u poboljšanju bezbednosne situacije na lokalnom nivou.

Četvrto, istraživanje je ukazalo na razlike koje postoje unutar državnog diskursa. Unutar države, bezbednosna percepcija varira u zavisnosti od institucije pa čak i organizacione jedinice. Na primer, primetne su razlike u bezbednosnoj percepciji između pripadnika Žandarmerije, koji se pre svega bave borbom protiv terorizma i organizovanog kriminala i koji situaciju vide daleko dramatičnije i lokalne policije koja ima daleko širi dnevni red i prema kojoj je bezbednosna situacija na jugu Srbije povoljnija. Stiče se takođe utisak da oni predstavnici MUP-a koji služe u Beogradu dramatičnije doživljavaju bezbednosnu situaciju na jugu Srbije nego policajci koji rade u ovim opštinama. Peto, istraživanje je ukazalo i na razlike koje postoje unutar lokalnog bezbednosnog diskursa i to između Srba, Albanaca i Roma, između političkih elita i običnog stanovništva kao i između stanovnika Preševa, Medveđe i Bujanovca. Sve pomenute kategorije se slažu da je situacija u pogledu fizičke bezbednosti daleko poboljšana tokom prethodnih godina ali da integracija manjina kao i ekonomski razvoj nisu na zadovoljavajućem nivou. Politički predstavnici Albanaca predstavljaju problem diskriminacije kao daleko izraženiji nego obični građani. I jedni i drugi

zameraju državi način na koji žandarmerija deluje na jugu Srbije. Konačno, građani kako albanske tako i srpske nacionalnosti osećaju se bezbednije i imaju najviše poverenja u državu u Medveđi a najmanje u Preševu.

7. Preporuke

Preporuke za Vladu Republike Srbije

---

1. Vlada Republike Srbije bi trebalo da nastavi saradnju sa međunarodnim organizacijama i institucijama koje aktivno rade na jugu Srbije i koje su doprinele da se tamošnje prilike značajno stabilizuju.
2. Vlada Republike Srbije bi trebalo da radi na olakšavanju trgovinske razmene i protoka ljudi na relaciji Kosovo–centralna Srbija.
3. Vlada Republike Srbije bi trebalo da uključi predstavnike albanske zajednice sa juga Srbije u rad Kancelarije za evropske integracije.
4. Vlada Republike Srbije bi trebalo da otvori info-centar o priključivanju Evropskoj uniji na jugu Srbije kako bi se stanovnici bolje informisali o tome kako bi priključenje uticalo na život njihovih zajednica.
5. Trebalo bi odrediti sredstva u budžetu Republike Srbije za osnaživanje Katedre za albanski jezik na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Pored toga, trebalo bi ohrabriti koncipiranje multidisciplinarnih „albanskih studija” i odvojiti sredstva za stipendiranje studenata koji bi bili zainteresovani za ove studije i studije albanskog jezika.
6. Vlada Republike Srbije bi trebalo da pokrene dijalog sa lokalnom zajednicom o kompromisnom načinu obeležavanja sukoba na jugu Srbije.
7. Vlada Republike Srbije bi trebalo da razmotri eventualno vraćanje nadležnosti lokalnog suda u Bujanovcu.

Preporuke za Koordinaciono telo Vlade Srbije za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa

---

1. Trebalo bi osnažiti uticaj i značaj Koordinacionog tela unutar Vlade Srbije.
2. Koordinaciono telo bi trebalo da poveća vidljivost svog rada na terenu.

3. Koordinaciono telo bi trebalo da prilikom opredeljivanja sredstava uzme u obzir za-ključke, preporuke i inicijative opštinskih saveta za bezbednost.
4. Koordinaciono telo bi trebalo da razvije programe za osnaživanje građanskog društva na jugu Srbije.
5. Koordinaciono telo bi trebalo da nastavi i da poveća napore, te da uloži veća sred-stva u razvoj nove generacije političke elite lokalne zajednice i njihovo vezivanje za Beograd.
6. Trebalo bi povećati etničku reprezentativnost Koordinacionog tela i Službe Kooridnacionog tela. Takođe bi trebalo prilikom prijema u ovu instituciju favorizovati kandidate koji govore albanski jezik.

Preporuke za Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije

---

1. Trebalo bi raditi na daljem razvoju programa za školovanje policajaca albanske nacio-nalnosti na stručnim školama u Beogradu.
2. Trebalo bi povećati etničku reprezentativnost u redovima granične policije.
3. Trebalo bi ohrabriti policajce albanske nacionalnosti i pripadnike albanske nacionalne manjine za prijavljivanje na konkurse u Žandarmeriji.
4. Trebalo bi da se Žandarmerija uključi u rad opštinskih saveta za bezbednost.
5. Žandarmerija bi trebalo da uspostavi bolji kanal komunikacije sa lokalnom zajedni-com, kako bi postupanje ove jedinice u određenoj meri bilo jasnije stanovništvu. Ovo se posebno odnosi na nošenje maski i sporu vožnju u naseljenim mestima.
6. Trebalo bi nastaviti sa politikom smanjivanja prisustva jedinica Žandarmerije u naselje-nim mestima, koliko je to moguće.
7. Postupanje Žandarmerije u naseljenim mestima koje može izazvati antagonizam lo-kalnog stanovništva treba svesti na najmanju moguću meru. To se odnosi na dosled-nu primenu naredbe da se prilikom prolaska kroz naseljeno mesto spuštaju i pokrivaju cevi ali i na druge mere koje mogu smanjiti tenziju između lokalnog stanovništva i jedi-nica Žandarmerije.
8. Trebalo bi prilikom izvođenja bezbednosnih operacija na jugu Srbije izbegavati medij-ski senzacionalizam.

Preporuke za Vojsku Srbije

---

1. Vojska bi trebalo da nastavi sa dobrom praksom civilno-vojne saradnje i otvaranjem vojnih kapaciteta za lokalno stanovništvo.
2. Vojska bi trebalo da radi na podsticanju pripadnika albanske nacionalne manjine da studiraju na Vojnoj akademiji.

Preporuke za donatorsku zajednicu

---

1. Potrebno je podržati razvoj civilnog društva i njegovo povezivanje sa nevladinim sektorom iz drugih delova Srbije.
2. Trebalo bi podržati obrazovanje i umrežavanje mladih lidera sa juga Srbije.
3. Potrebno je podržati medijsku obuku sa ciljem informisanijeg, objektivnijeg i manje senzacionalističkog izveštavanja o jugu Srbije.
4. Podržati snažnije uključivanje civilnog društva sa juga Srbije u javni nadzor nad sektorom bezbednosti kroz edukativne i istraživačke projekte.

Preporuke za lokalnu zajednicu

---

1. Političke snage, predstavnici etničkih zajednica na lokalnu bi trebalo da ulože veće napore kako bi postigli konsenzus i ujedini se oko zajedničkih interesa i problema sa kojima se susreću sve zajednice kako bi zajedničkim snagama vršili pritisak na centralne vlasti da pomognu razvoj područja.
2. Predstavnici lokalne albanske zajednice bi trebalo da budu konstruktivni u saradnji sa Koordinacionim telom i manjinskim savetom albanske nacionalne manjine.

Bibliografija

Naučne publikacije i izveštaji

Baćević, Jana, Ian Bancroft, Orli Fridman and Jelena Tošić: *The Conflict and its Aftermath in South Serbia – Social and Ethnic Relations, Agency and Belonging in Presevo and Bujanovac*. Belgrade: Center for Comparative Conflict Studies, 2011.

Bašić, Goran i Ljubica Đorđević: *Ostvarivanje prava na službenu upotrebu jezika i pisama nacionalnih manjina u Republici Srbiji*. Beograd: Zaštitnik građana, 2010.

Bjeloš Maja, Zorana Brozović i Saša Đorđević. *Priručnik za rad lokalnih Saveta za bezbednost*. Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2011.

Brozović, Zorana: *eritorijalni i granični sporovi na Zapadnom Balkanu, studija slučaja: teritorijalni i granični sporovi oko administrativne linije i između Srbije i Kosova*. Beograd: Beogradski centar za Bezbednosnu politiku, 2012.

Centar za praktičnu politiku: "Strategija integracije za integraciju albanske manjine u Srbiji – predlog.": <http://www.policycenter.info/Dokumenti/Strategija%20za%20integraciju%20albanske%20manjine%20predlog.pdf>, 2011.

Dimitrijević, Vojin: *Pojam bezbednosti u međunarodnim odnosima*. Beograd: Savez udruženja pravnika Jugoslavije, 1973.

Ejdus, Filip: *Međunarodna bezbednost: teorije, sektori i nivoi*. Beograd: „Službeni glasnik”, 2012.

Fond za humanitarno pravo: *Albanci u Srbiji: Preševo, Bujanovac i Medveđa*, Beograd, 2003.

Huszka, Beata: "The Presevo Valley of Southern Serbia alongside Kosovo: The Case for Decentralization and Minority Problem." CEPS Policy Brief No.120, 2007.

International Crisis Group: *Southern Serbia Fragile Peace*. Europe Report No 152, Belgrade/Brussels, 2003.

International Crisis Group: *Southern Serbia: In Kosovo's Shadow*. Europe Briefing No 43. Belgrade/Priština/Brussels, 2006.

International Crisis Group: *Serbia: Maintaining Peace in the Presevo Valley*, Europe Report No 186. Belgrade/Priština/Brussels, 2007.

International Crisis Group: *Kosovo and Serbia after the ICJ Opinion*. Europe Report No 206. Priština/Belgrade/Brussels, 2010.

International Crisis Group: *Kosovo and Serbia: A little goodwill could go a long way*. Europe Report No. 215. Belgrade/Brussels, 2012.

Ivošević, Vanja i Ana Luković, ur: *Razvoj visokog obrazovanja u Preševu i Bujanovcu*. Belgrade: Center for Non-Violent Resistance and Centre for Education Policy, 2010.

- Liotta, H. Peter: "Spillover Effect: aftershocks in Kosovo, Macedonia and Serbia." *European Security*, 12 (1): 82-108, 2003.
- MacFarlane, Neil and Yuen Foon Khong: *Human Security and the UN: A critical History*. Bloomington: Indiana University Press, 2006.
- Malazogu, Leon and Florian Bieber. *The Future of Interaction Between Prishtina and Belgrade*. Prishtina: Project on Ethnic Relations Kosovo, 2012.
- Mihailović, Srećko, ur: *Kako građani Srbije vide tranziciju: istraživanje javnog mnjenja tranzicije*, Beograd: Friedrich Ebert Stiftung, 2010.
- Milosavljević, Nataša, Milena Dimitrijević, Vesna Cvetković, Zoran Durmišević: *Etnička distanca i etnički i rodni stereotipi mladih na jugu Srbije, Vranje: NVO NEXUS*, 2011.
- Marinković, Vladimir: *Strategija razvoja juga Srbije – elementi za studiju slučaja opštine Preševo.* *Ekonomski vidici* 12(1): 219-231, 2007.
- NVO Grupa 484 i NVO Nexus: *Iregularno može biti regularno – migracije s juga Srbije*,: http://www.grupa484.org.rs/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=63&Itemid=112, 2012.
- Paris, Roland: "Human Security: Paradigm Shift or Hot Air." *International Security*, 26 (2): 87-102, 2001.
- Popović, Đorđe: "Žandarmerija ili lokalna multietnička policija.", *Bezbednost zapadnog Balkana*, 4: 45-53, 2007.
- Raduški, Nada: "Demografska slika opština na jugu Srbije: Bujanovac, Preševo i Medveđa.", *Socijalna misao*, 15 (1): 101-111, 2008.
- Schneier, Bruce: *Beyond fear: Thinking sensibly about Security in an Uncertain World*. New York: Copernicus Books, 2003.
- Shelly, Ross: "Implications for Southern Serbia" in *Cutting or Tightening the Gordian Knot?* in *The Future of Kosovo and the Peace Process in the Western Balkans After the Decision on Independence*, edited by Ernst Felberbauer, Predrag Jureković, Frederic Labarre, 59-75. Vienna: Federal Ministry of Defence (BMLV), Vienna, Austria, 2008.
- Stodiek Thorsten and Wolfgang Zellner: *The Creation of Multi-ethnic Police Services in the Western Balkans: a Record of Mixed Success*, Osnabrück: Deutsche Stiftung Friedensforschung, 2010.
- Thorogood, Tom: "The South Serbia Programme: Lessons in Conflict Prevention and Recovery." *Development and Transition*, 6: 7-12, 2007.
- Transconflict: "Anketa o manjinskim pravima Albanaca i Nacionalnom savetu albanske manjine,": <http://www.transconflict.com/programmes/institutions/nmc-serbia/albanian-nmc/anketa-o-manjinskim-pravima-albanaca-i-nacionalnom-savetu-albanske-nacionalne-manjine/>, 2011.
- Transconflict: "Rezultati ispitivanja – Nacionalni savet bošnjačke nacionalne manjine": <http://www.transconflict.com/approach/programmes/institutions/nmc-serbia/bosniak-nmc/rezultati-ispitivanja-nacionalni-savet-bosnjacke-nacionalne-manjine/>, 2011.
- Wæver, Ole, Barry Buzan, Morten Kelstrup and Pierre Lemaitre. 1993. *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*. London: Pinter.
- Wolfers, Arnold: "National Security as an Ambiguous Symbol." *Political Science Quarterly*, 67 (4): 481-502, 1954.

Albanci bojkotuju popis, RTS, 3. septembar 2011.: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/950246/Albanci+bojkotuju+popis.html>

Beograd i Priština proizvode probleme, Južne vesti, 2. maj 2011.: <http://www.juznevesti.com/Intervju/Beograd-i-Pristina-proizvode-probleme.sr.html>

Dačić razgovarao sa albanskim liderima sa juga Srbije, Blic online, 2. avgust 2009.: <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/104404/Dacic-razgovarao-sa-albanskim-liderima-sa-juga-Srbije/print>

Dačić: Srbiji preči unutrašnji terorizam, Danas, 1. jul 2011.: http://www.danas.rs/danasrs/hronika/dacic_srbiji_preči_unutrasnji_terorizam.3.html?news_id=218665

Halimi: Hapšenje je nastavak državnog terora, Aljazeera, 4. maj 2012.: <http://balkans.aljazeera.net/makale/halimi-hapsenje-je-nastavak-drzavnog-terora>

Izvinite što smo vas hapsili, Akter, 10. jun 2012.: <http://www.akter.co.rs/weekly/kolumna/41-izvinite-to-smo-vas-hapsili.html>

Jug Srbije – u potrazi za rešenjem, Slobodna Evropa, 28. mart 2013.: http://www.slobodnaevropa.org/content/jug_srbije_u_potrazi_za_resenjem/3539625.html

Kovač: Bezbednosna situacija stabilna, Kosovo najveća pretnja, Blic online, 7. jun 2010.: <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/192820/Kovac-Bezbednosna-situacija-stabilna-Kosovo-najveca-pretnja>

Na jugu Srbije uhapšeno osam osoba, pet zbog ratnih zločina, RTV, 4. maj 2012.: http://www.rtv.rs/sr_lat/hronika/na-jugu-srbije-uhapseno-osam-osoba-pet-zbog-ratnih-zlocina_316990.html

Odmazda Srbije hapšenjima pred izbore, SETimes.com, 4. maj 2012.: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/sr_Latn/features/setimes/features/2012/05/04/feature-02

Raspustiti Koordinaciono telo, B92 net, 13. jun 2011.: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=06&dd=13&nav_category=12&nav_id=518496

Stabilno na jugu Srbije, Beta, 22. avgust 2011.: <http://www.beta.rs/default.asp?tip=article&kategorija=vestidana&ida=2557512&id=&ime>

Stanković: Zapostavljen jug Srbije, Press on line, 15. novembar 2012.: <http://www.pressonline.rs/info/politika/251750/stankovic-zapostavljen-jug-srbije.html>

Sumnja na terorizam, Vreme, 16. jun 2009.: <http://www.vreme.rs/cms/view.php?id=876053><http://www.kt.gov.rs/cr/articles/o-nama/misija/>

Zona visokog rizika, Vreme, 30. novembar.: http://www.vreme.com/arhiva_html/517/02.html

Žandarmerija čuva mir na jugu Srbije, 2009. Naslovi net, 9. avgust 2000.: <http://www.naslovi.net/2009-08-09/rts/zandarmerija-cuva-mir-na-jugu-srbije/1272631>

Zvanični dokumenti i prezentacije

Koordinaciono telo Vlade Republike Srbije za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa, zvanična prezentacija: <http://www.kt.gov.rs>

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu Republike Srbije. Uprava za ljudska i manjinska prava. "Informatore o radu Uprave za ljudska i manjinska prava." 16. novembar 2011.

Ministarstvo odbrane Republike Srbije: "Strategija nacionalne bezbednosti." 2009.

Ministarstvo odbrane Republike Srbije: "Strategija odbrane Republike Srbije." 2009.

Ministarstvo odbrane Republike Srbije: "Bela knjiga odbrane Republike Srbije." 2010.

Misija OEBS u Srbiji. "Saveti za međunacionalne odnose: Modeli odluke o osnivanju i pravilnika o radu." Beograd, 2009.

Republički zavod za statistiku, zvanična prezentacija: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/>

UNDP. "Human Development Report", New York, 1993.

Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Vlada Republike Srbije, Koordinaciono telo za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa. "Program i plan rešavanja krize u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa," februar 2001.: http://bujanovacpress.yubc.net/pozadina_sukoba/covicev_plan.html

Vlada Republike Srbije: "Strategija dugoročnog ekonomskog razvoja juga Srbije - opštine Bujanovac, Preševo, Medveđa," 2007.

Vlada Republike Srbije: "Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala," 2009.

Vlada Republike Srbije: "Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala," 2009.

Vlada Republike Srbije: "Strategija za borbu protiv droga u Republici Srbiji za period od 2009. do 2013. godine," 2009.

Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih bezbednosnih snaga (KFOR) i Vlade Federalne Republike Jugoslavije i Republike Srbije potpisan 9. juna 1999.: <http://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm>

Zaštitnik građana (ombudsman). Zvanična prezentacija: http://www.pravamanjina.rs/index.php/sr_YU/ostvarivanje-prava/manjinska-samouprava/nacionalni-saveti-nacionalnih-manjina

Anex A

O ispitanicima

Održani intervjui

1. Ragmi Mustafa, Odbor za ljudska prava Bujanovac 10.09.2012.
2. Nikola Lazić, novinar „Vranjske“ 10.09.2012.
3. Ragmi Mustafa, predsednik opštine Preševo 11.09.2012.
4. Driton Salihu, urednik web portala Presheva.com 11.09.2012.
5. Abdula Ahmedi, koordinator Kancelarije Inicijative mladih za ljudska prava u Preševu, 11.09.2012.
6. Nagip Arifi, predsednik opštine Bujanovac 11.09.2012.
7. Nedžad Beljulji, koordinator Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj opštine Bujanovac 12.09.2012.
8. Hajredin Hida, predsednik Skupštine opštine Bujanovac i predsedavajući lokalnog saveta za bezbednost opštine Bujanovac, 12.09.2012
9. Stojanča Arsić, zamenik predsednika opštine Bujanovac, 12. 09. 2012.
10. Ramiz Salimi, predsednik Udruženja Roma u Bujanovcu, 12.09.2012.
11. Galip Bećiri, predsednik Nacionalnog saveta Albanaca 13.09.2012.
12. Slobodan Drašković, predsednik opštine Medveđa 13.09.2012.
13. Fljorim Sahiti, zamenik predsednika opštine Medveđa 13.09.2012.
14. Danijela Nenadić, direktorka Službe Koordinacionog tela Vlade Republike Srbije za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa, 05.10.2012.

15. Dragan Šutanovac, bivši ministar odbrane Republike Srbije 18.09.2012
16. Kancelarija zaštitnika građana u Bujanovcu, Preševu i Medveđi–pismeni odgovori 17.09.2012.
17. Bogdan Kosanović, pomoćnik rukovodioca štaba Koordinacione uprave za KiM MuP-a Srbije, 02.11.2012.
18. Dragan Veličković, načelnik policijske stanice u Bujanovcu, 02.11.2012.
19. Avdi Bajrami, načelnik policijske stanice u Preševu, 02.11.2012.
20. Zoran Anđelić, načelnik policijske stanice u Medveđi, 02.11.2012.
21. Vasković Zoran, pomoćnik načelnika Uprave granične policije 05.11.2012.
22. Slobodan Đurić, načelnik obaveštajne jedinice Žandarmerije 05.11.2012.
23. Radoslav Đinović, načelnik Odeljenja za praćenje i istraživanje pojava terorizma, Uprava kriminalističke policije, 06.11.2012.
24. Ana Đurić, Odeljenje za međunarodnu saradnju, Uprava kriminalističke policije 05.11.2012.

Anex B

O istraživačima

Filip Ejđus

je docent na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Magistrirao je međunarodne odnose na Londonskoj školi za ekonomiju i političke nauke (LSE), kao i na Institutu za političke studije u Parizu (Sciences po Paris), a doktorirao iz oblasti međunarodne bezbednosti na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Od januara 2007. do marta 2009. godine bio je na funkciji izvršnog direktora Centra za civilno-vojne odnose i zamenika direktora Beogradske škole za studije bezbednosti, a danas je član Upravnog odbora Beogradskog centra za bezbednosnu politiku. Ko-predsedava studijskom grupom za stabilnost u JIE (RSSE) PFP Konzorcijuma vojnih akademija i instituta za studije bezbednosti. Urednik je časopisa Journal of Regional Security. Autor je i urednik nekoliko knjiga i naučnih radova u domaćim i međunarodnim publikacijama iz oblasti evropskih integracija, međunarodnih odnosa i studija bezbednosti.

Ivan E. Kostić

je doktorand Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu, smer Studije kulture i medija. Diplomirao je na Filološkom fakultetu na katedri za orijentalistiku, arapski jezik i književnost. Na istoj katedri je master tezom "Vidovi islamskog reformizma u XIX i XX veku" završio master studije – studijska grupa Islam i civilizacija.

Jedan je od osnivača Balkanskog centra za Bliski istok sa sedištem u Beogradu. Čest je autor tekstova kao i spoljnopolitički komentator za vodeće medije u zemlji i regionu na temu Bliskog istoka i islama. Od 2011. godine je predavač na Fakultetu za medije i komunikacije na predmetima „Kultura i istorija Bliskog istoka” i „Orijenatlizam i okcidentalizam”. Član je uređivačkog odbora „Časopisa za religijske nauke Kom”.

Polja naučnog istraživanja su mu: islam u Evropi i na Balkanu, istorijat balkanskih muslimana, odnos savremenih društvenih teorija i islama, savremena islamska misao i reformizam unutar islama.

Marija Marović

je istraživačica i autorka u Balkanskom centru za Bliski istok. Magistrirala je međunarodnu bezbednost na Univerzitetu Džordžtaun u Vašingtonu, SAD. Osnovne studije je završila na Filološkom fakultetu Beogradskog univerziteta na katedri za arapski jezik i književnost.

Radila je u Misiji OEBS u Srbiji na programima podrške reformi policije, uključujući i rad pri OEBS-ovoj kancelariji u Bujanovcu. Spoljnopolitički je komentator za Al Džaziru Balkans na temu Bliskog istoka. Autor je nekoliko publikacija na temu reforme sektora bezbednosti i Bliskog istoka.

Ostatak tima

U istraživanju su učestvovali i Miloš Bešić, docent na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu i Marko Kovačević, saradnik u nastavi na Fakultetu političkih nauka. Miloš Bešić je realizovao fokus grupe u Bujanovcu i Medveđi. Marko Kovačević je analizirao diskurs percepcije pretnji na jugu Srbije u raspravama Narodne skupštine Republike Srbije.

Anex C

O Balkanskom centru za Bliski istok

Balkanski centar za Bliski istok je nevladina organizacija nastala 2010. godine u Beogradu sa ciljem unapređenja razumevanja duboke istorijske, kulturne, religijske i političke isprepletanosti društava i država na Balkanu i Bliskom istoku.

Balkanski centar za Bliski istok se zalaže za civilizacijsku harmoniju Evrope i Bliskog istoka, dok Balkan, kao mesto susretanja ima snažan potencijal da postane most saradnje i uzajamnog razumevanja Zapada i Istoka u 21. veku. U svrhu ostvarivanja tog cilja, Balkanski centar za Bliski istok sprovodi istraživačke, obrazovne i izdavačke aktivnosti sam ili u saradnji sa drugim institucijama i pojedincima iz Srbije i sveta.

Balkanski centar za Bliski istok radi na okupljanju i umrežavanju organizacija i mladih istraživača iz postjugoslovenskih država koji se bave proučavanjem bliskoistočne i osmanske kulture, koje su tokom petovekovne vladavine Osmanskog carstva zapadnim Balkanom ostavile veliki trag.

Nakon nepunih godinu dana od svog osnivanja Centar je uspeo da okupi mlade naučne radnike i istraživače iz najrazličitijih društvenih oblasti, poput: političkih nauka, orijentalistike, bezbednosnih studija, sociologije, antropologije i lingvistike.

